

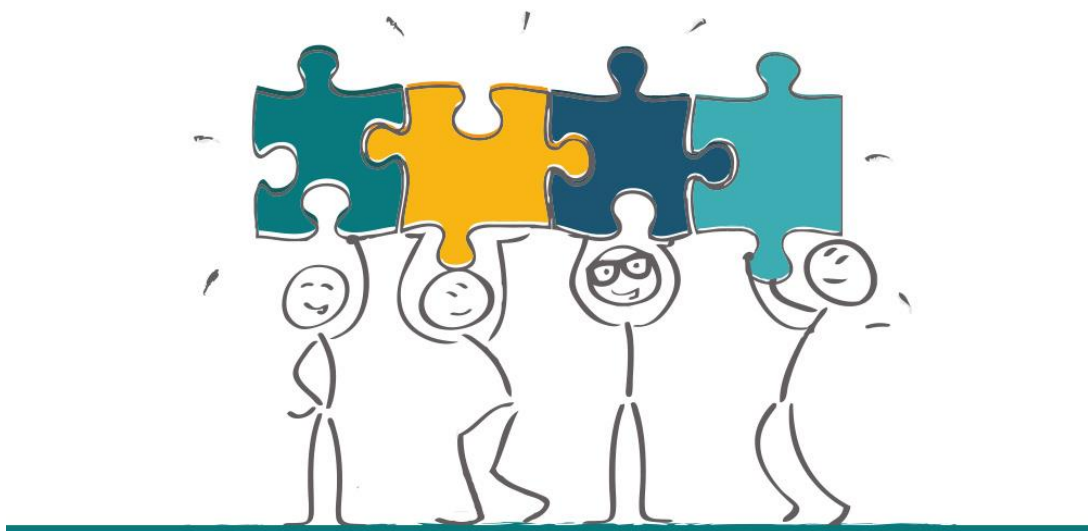
VILJANDI VALLA NOORSOOTÖÖ KVALITEET

Kokkuvõte

Koostaja:

Liis Lääts

Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi
hindamise meeskonna juht

Viljandi 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. MIS ON NOORSOOTÖÖ?.....	5
1.2. Kohaliku omavalitsuse roll noorsootöö teostamisel.....	7
2. MIKS HINNATA NOORSOOTÖÖ KVALITEETI?.....	9
2.1. Hindamise võimalikud kasutegurid.....	10
3. KUIDAS NOORSOOTÖÖ KVALITEETI HINNATAKSE?.....	12
4. VILJANDI VALLA NOORSOOTÖÖ KVALITEET.....	16
4.1. Viljandi valla piirkondlik jaotuvus.....	16
4.2. Populatsioon ja valim.....	18
4.3. Noorsootöö kvaliteedi hindamise mudeli rakendamisest.....	20
5. VILJANDI VALLA NOORSOOTÖÖ KVALITEEDI HINDAMISE PEAMISED TULEMUSED.....	22
5.1. Noortel on rohkem valikuid oma loome- ja arengupotentsiaali avamiseks.....	23
5.1.1. Noortele on loodud mitmekülgsed võimalused noorsootöös osalemiseks.....	23
5.1.2. Noortele on tagatud mitmekülgsed võimalused ettevõtlikkuse suurendamiseks ja digivõimaluste kasutamiseks.	25
5.1.3. Soodustatakse noorte kodanikuteadlikkuse suurendamist, kodanikukasvatuse tõhustamist ja mitmekultuurilisuse väärtustamist.	26
5.1.4. Tunnustakse ja arvestatakse õpikogemust ning -tulemusi.	27
5.2. Noorte osalus otsustes on rohkem toetatud.....	27
5.2.1. Soodustatakse noorte osaluskogemuse saamist.....	27
5.2.2. Soodustatakse noorte kodanikualgatust.	28
5.3. Noortele on loodud tingimused noorteinfo ning ennetamistegevuste kättesaamiseks.	29
5.3.1. Noortele suunatud info on kättesaadav.....	29
5.3.2. Ennetustegevus ja tugi probleemidega toimetulekul on mitmekülgne ning seda toetatakse läbi laiapõhjalise koostöövõrgustiku.....	30
5.4. Kvaliteetseks noorsootööks on loodud vajalik keskkond.....	31
5.4.1. Noorsootöö on prioriteedina sätestatud KOV ametlikus dokumentatsioonis.	31
5.4.2. KOV noorsootöö toimub kirjaliku tegevuskava alusel.	31
5.4.3. Noori kaasatakse otsustetegemise protsessi.....	32

5.4.4. Olemas on professionaalsed ja motiveeritud noorsootöötajad.....	33
5.4.5. Noorsootööd pakkuvad asutused on noortele ligipääsetavad ja hästi varustatud.	34
5.4.6. Toimub kaasaegsete ja uuenduslike meetodite ja keskkondade rakendamine noorsootöös	34
5.4.7. Regulaarselt uuritakse noorte, sh NEET ja tõrjutusriskis noorte vajadusi, huvisid ja rahulolu noorsootööga ning antakse ja kogutakse tagasisidet, saadud teadmisi rakendatakse noortepoliitika kujundamisel	35
6. KOKKUVÕTE.....	36
7. TÄNUSÕNAD	38
LISA 1. Viljandi valla piirkondlik jaotuvus.....	39

SISSEJUHATUS

Tulenevalt Noorsootöö seadusest on noorsootöö sisuks luua 7-26-aastaste noorte arenguks vajalikke tingimusi: tegemist on kompleksse ja keerulise nähtusega. Noorsootöötaja jaoks tähendab see ühelt poolt hulgaliselt erinevaid lähenemisvõimalusi, teisalt suurt vastutust, et kujundada noore isiksust väärikaks, ennast ja teisi austavaks kodanikuks. Kuid noorsootöö keerukuses võib peituda ka oht, et noorsootöötaja ei teadvusta oma töö laiemat konteksti, tegutsedes suure innuga, kuid lähtudes vaid oma paremast äranägemisest ja sisetundest.

Eestis on noorsootöös selgesti määratletud õigusruum, eesmärgid ja selged juhtnöörid noorsootöö teostamiseks, millest peab noorsootöö peamine elluviija ehk kohalik omavalitsus ka lähtuma. Haldusreformi järgselt on valla noortekeskuste noorsootöötajad kokku saanud ja ühiselt olulisi teemasid arutanud, kuid konkreetsete suunitlusteni, kuhu ja kuidas kogu valla noorsootöö arenda võiks, pole jõutud. Seega võib öelda, et tegelikult puudub ülevaade sellest, milliseks on selgete prioriteetideta Viljandi valla noorsootöö tänaseks kujunenud. Olukorra parandamiseks näeb Viljandi valla arengukava ette, et 2020. aastal tuleb vallas läbi viia noorsootöö kvaliteedi hindamine.

Siinkohal tuleb appi noorsootöö kvaliteedi hindamismudel, mille töötas välja 2010. aastal Eesti Noorsootöö Keskus koostöös Ernst & Young Baltic AS-ga ning noortevaldkonna partneritega. See on töövahend kohalikule omavalitsusele, mis võimaldab hinnata noortele loodud võimalusi noorsootöös osalemiseks ning nende kvaliteeti. Kvaliteedihindamine näitab noorsootöö tulemuslikkust ja selle tegijate pädevust, mis omakorda parandab valdkonna mainet ja rahastamist. Hindamise lõppraportist selguvad Viljandi valla noorsootöö tugevused ja arendamist vajavad valdkonnad. Tulemuste põhjal saab sõnastada noorsootöö arendamise visiooni, eesmärgid ja edasiseks arenguks vajalikud sammud. Konkreetne parendustegevuste plaan aitab hoida õiget kurssi ühiselt sõnastatud visiooni saavutamiseks.

Käesolev Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamise kokkuvõte* annab lugejale ülevaate sellest, mis on noorsootöö, miks ja kuidas noorsootöö kvaliteeti hinnatakse, millised olid enesehindamise ja välishindamise tulemused ning milline on hindamistulemustest lähtuv parendustegevuste plaan.

* Käesolev kokkuvõte on koostatud noorsootöö kvaliteedi hindamiseks loodud hindamisvormi alusel. Palun Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamise kokkuvõtet ja Exceli vormingus hindamisvormi käsitleda ühtse dokumendina.

1. MIS ON NOORSOOTÖÖ?

Noorsootöö peamiseks tunnuseks on tähelepanu pööramine noortele kui eraldiseisvale elanikkonnale ning nende vajadustele ja soovidele, mis erinevad lastest või täiskasvanutest. Üleminekuea etapid ehk aeg, mil lapsest saab noor ja noorest täiskasvanu, on üldjuhul hägusad ning raskesti eristatavad. Põhimõtteliselt on nii ka noorsootöös - teiste valdkondadega (nt haridus, sotsiaaltöö, sport või kultuur) on palju ühisosi ning nendevahelised piirid on hägusad (European Commission 2014)¹.

Euroopas on noorsootöö mõiste käsitlemine keerukas, sest noorsootööl puudub rahvusvaheliselt kokkulepitud definitsioon (Schlümmer 2013)². Veelgi enam, ka igal riigil on noorsootöö sihtgrupp erinev (Bohn 2007)³, sest noorsootöö mõiste sõltub riigi ajaloolisest arengust ja üldisest korraldusest. Näiteks sellest, kas noortevaldkond on arenenud kultuuri, religiooni või hariduse mõjul (Schlümmer 2013). Siinkohal on oluline, et kohaliku omavalitsuse noorsootöö lähtuks nii Euroopa kui Eesti noorsootöö põhilistest arengusuundadest. Tänu kindlale raamistikule on kohalikul omavalitsusel olemas kindlad juhtnöörid noorsootöö teostamiseks. Eestis on noorsootöö korraldamise õiguslikud alused sätestatud Noorsootöö seaduses, mille järgi on noorsootöö „tingimuste loomine noore isiksuse mitmekülgseks arenguks, mis võimaldab noorel vaba tahte alusel perekonna-, tasemehariduse- ja tööväliselt tegutseda“ (Noorsootöö seadus 2010 § 4)⁴. Seaduses esitatut saab kasutada orientiirina, mis markeerib tänapäeval oluliseks peetavaid noorsootöö aspekte (Kaasik, Pilve, Taru 2015)⁵.

Noorsootöö definitsioonis on küll välditud vaba aja veetmist ja huvihariduse nimetamist, kuid sellest hoolimata on need ühed peamised arusaamad noorsootööst, mida ei nähta enam ühe võimalusena, vaid väärtusena. Aina enam rõhutatakse kvaliteeti ja hariduslikke eesmärke, kus tuleb leida tasakaal ühiskonna ootuste ja noorte vajaduste vahel (Kannelmäe 2014)⁶. Seal, kus varem

¹ **European Commission.** 2014. Youth work report: *Working with young people: the value of youth work in the European Union*. http://ec.europa.eu/youth/library/study/youth-work-report_en.pdf

² **Schlümmer, E.** 2013. Eesti Noorsootöö õpik: *Noorsootöö käsitus tänapäeva Euroopas ja Eestis*.

³ **Bohn, I.** 2007. The Socio-economic Scope of Youth Work in Europe Final Report. http://pjeu.coe.int/documents/1017981/1668203/study_Final.pdf/642c51c1-34d7-4f03-b593-317bf1812009

⁴ **Noorsootöö seadus.** 2010. <https://www.riigiteataja.ee/akt/NTS>

⁵ **Kaasik, P., Pilve, E., Taru, M.** 2015. Noorsootöö Eestis.

⁶ **Kannelmäe, M.** 2006. *Looking for non-formal education in the countryside of Estonia*. http://pjeu.coe.int/documents/1017981/1667861/nfe_estonia.pdf/03d7821c-4159-41c5-b0dc-8e03ef9738ab

nähti meeldivat ajaveetmist, nähakse nüüd õppimisvõimalusi, mis aitavad või peaksid aitama arendada selliseid oskusi ja omadusi, mida formaalharidussüsteem ei paku (Kaasik, Pilve, Taru 2015). Noorsootöö väärtus peitub noorte vajadustest lähtuva mitteformaalse õpikeskkonna pakkumises ja tagamises, mis suurendab noore konkurentsivõimet ja toetab tema üleminekut haridusest tööturule (s.h haridustee jätkamisel) (Reitav, Ristikivi 2010)⁷. Noorsootöö muutub oma laia sisulise ja mitmekülgse noore arengut toetava tegevusega üha enam formaalhariduse toetajaks pakkudes infot, tuge, suunamist, julgustust ja ka mentorlust. Kuna rõhuasetus on mitteformaalsel haridusel laiemalt, on üha olulisemaks muutumas noorsootöös pakutava hariduse sisu ja kvaliteet (Araste 2016)⁸.

Noorte vajadustest lähtuva õpikeskkonna pakkumist ja tagamist soodustab teadlikkus noorte huvidest, vajadustest ja soovidest, sest need aitavad pakkuda noortele sobilikke võimalusi (Orunuk 2012)⁹. Noorte vajadustega vastavate tegevuste nõudlust kinnitab 2011. aasta Noorteseire aastaraamat, mille järgi on üheks noorsootöös mitteosalemise põhjuseks sobivate tegevuste puudus. See viitab vajadusele kaasata noori neile sobivate tegevuste väljatöötamise ning teha noorsootööd lähtuvalt Noorsootöö seadusele koos noortega, mitte noortele kui sihtrühmale (Poliitikauuringute Keskus Praxis 2011)¹⁰.

Noorsootöö tegemisel tuleb arvesse võtta noorsootöö põhimõtted, mis on seaduses sätestatud järgmiselt (Noorsootöö seadus § 4):

1. noorsootööd tehakse noorte jaoks ja koos noortega, kaasates neid otsuste tegemisse;
2. tingimuste loomisel teadmiste ja oskuste omandamiseks lähtutakse noorte vajadustest ja huvidest;
3. noorsootöö põhineb noorte osalusel ja vabal tahtel;
4. noorsootöö toetab noorte omaalgatust;
5. noorsootöös lähtutakse võrdse kohtlemise, sallivuse ja partnerluse põhimõttest.

⁷ Reitav, U., Ristikivi, L. 2010. *Noortemonitor 2009*.

http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlsHOgZmIjkyMDEwLzEyLzE0LzE1XzM4XzQwXzcwMV9Ob29ydGVNb25pdG9yXzIwMDIlfZmluYWwucGRm/15_38_40_701_NoorteMonitor_2009_final.pdf

⁸ Araste, L. 2016. Noorsootöö rahastamise õppematerjal.

⁹ Orunuk, K. 2012. Mihus nr 10: *Hindamise abil soovib üha enam omavalitsusi oma noorsootööd arendada*.

¹⁰ Poliitikauuringute Keskus Praxis. 2011. *Noorteseire aastaraamat 2011*. Noored ja noorsootöö.

http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlsHOgZmIjkyMDEwLzE1LzE3LzA5XzU2XzA4XzQ0MF9OU0FmJmAxMV9sb3BsaWtfcGFyYW5kYXR1ZC5wZGY/09_56_08_440_NSA_2011_loplik_parandatud.pdf

Kuigi noortepoliitikat kujundatakse peamiselt riiklikul tasandil, siis vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse ja noorsootöö seadusele on noorsootöö korraldamine oma haldusterritooriumil pandud just kohaliku omavalitsuse õlule. Siinkohal on äärmiselt oluline, et kohalikul tasandil realiseeritu lähtuks ka riiklikest eesmärkidest, mis peavad omakorda lähtuma Euroopa põhilistest arengusuundadest (Lääts 2016)¹¹: noortepoliitika on kaudselt puudutatud kogu globaalsest maailmast, selle muutustest ja mõjust Eestile (Kost 2013)¹².

1.2. Kohaliku omavalitsuse roll noorsootöö teostamisel

Noorsootöö peamiseks tunnuseks on tegevuste vastavus noorte vajadustele ja soovidele (European Commission 2014), mille kõige potentsiaalsemaks elluviijaks on kohalik omavalitsus. Euroopa ja Eesti tasandil pole võimalik kõikide noorte vajadusi hoomata, kuid kohalikul omavalitsusel on see võimekus ja vajalik ressursibaas olemas. Viljandi valla hariduse arengukava järgi on noorsootöös peamiseks väljakutseks noorte vajadustele vastava ja huvisid arvestava mitteformaalse hariduse korraldamine nii, et noorsootööasutused teeksid omavahelist koostööd, tegevused poleks dubleeritud, juhendajate olemasolu oleks garanteeritud, õpiväljundid tagatud ning noorsootöö teenustes ja –tegevustes osaleks piisav arv noori (Viljandi valla hariduse arengukava 2019-2025)¹³. Noorsootöö on valdkonnana arengukavas kajastatud, ent puuduvad valdkonna konkreetsemad alaeesmärgid, tegevusplaan ja vastutajad, mida aga pakub käesoleva töö tulem.

Kuidas kohalik omavalitsus väljakutsetega silmitsi seistes neid edukalt lahendada suudaks? Sellele annab vastused Noorsootöö seaduse §8, mille järgi on kohaliku omavalitsuse valla- või linnavolikogu ülesanded noorsootöö korraldamisel järgmised:

1) „**Määrata noorsootöö prioriteedid oma haldusterritooriumil ning sätestada nende saavutamiseks vajalikud ülesanded valla või linna arengukavas**“. Viis, kuidas noorsootööd arengukavas kajastatakse, on kohalikul omavalitsusel õigus ise otsustada – kas koostatakse eraldi valdkondlik arengukava või on noorsootöö üks osa hariduse ja vaba aja peatükis. Arengukavas on paslik märkida, miks midagi tehakse ning kuhu soovitakse jõuda (Rannala 2013)¹⁴.

¹¹ Lääts, L. 2016. Tarvastu valla noorsootöö kvaliteet. https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/52692/liis_laats_2016.pdf?sequence=5&isAllowed=y

¹² Kost, R. 2013. Noorsootöö õpik: *Noortepoliitika*. https://mitteformaalne.ee/wp-content/uploads/2014/07/Noorsootoo_opik_veebi_uusver1.pdf

¹³ Viljandi valla hariduse arengukava 2019-2025. https://www.riigiteataja.ee/aktiiv/4060/4201/9004/ViljandiVVK_m63_lisa.pdf#

¹⁴ Rannala, I-E. 2013. Noorsootöö õpik: *Noorsootöö kohalikus omavalitsuses*. Lk 158.

2) **„Kinnitada noorteühingute, noorteprogrammide ja noorteprojektide valla- või linnaelarvest toetamise põhimõtted, toetuse taotlemise ja maksmise tingimused ja kord, nähes vajaduse korral ette omaosaluse tingimused toetuse saamiseks, toetuse taotluste vormid ning toetuse kasutamise aruandluse kord“.** Vahendite leidmine noorteühingutele, noorteprogrammidele ja –projektidele toetab noorte omaalgatust ja suurendab aktiivsust (Rannala 2013).

3) **„Toetada eelarveliste vahendite olemasolul valla või linna haldusterritooriumil tegutsevate noorteühingute noorteprogramme ja noorteprojekte. Konsulteerib selle olemasolul noortevolikoguga noorsootöö kavandamisel, teostamisel ja hindamisel“.** Noorte ideedele soodsa keskkonna loomine ning neile kogukonnas tegutsemise võimaldamine on üks noorsootöö alustalasid (Rannala 2013).

4) **„Täidab teisi noorsootöö korraldamise ülesandeid oma haldusterritooriumil“.**

Nimetatud noorsootöö korraldamise lähtekohad on (ideaalis) seotud noorte vajadustega, mille võimalikult efektiivne vallasene rahuldamine eeldab lähtumist hektkeolukorra kaardistamise tulemustest, täpsemat valdkonna arengukava, noortega töötavate spetsialistide kui ka noorte endi suuremat kaasatust ning kvalifitseeritud inimressurssi. Lisaks mängib olulist rolli ka omavalitsuse võimekus, mis on omakorda seotud rahaliste ressurssidega (Lääts 2016). Viljandi vallas on kuus noortekeskust, millest kolm on eraldi asutused (Kolga-Jaani, Leie, Tarvastu) ja kolm, mis ei ole eraldi registrikoodiga asutused, kuid nende eelarve kuulub antud piirkonna kultuuriasutuse alla (Paistu, Ramsi, Saarepeedi). Lisaks toimub noorsootöö ka koolides, huvikoolides ning rahva- ja külamajades (kokku 25 erinevas asutuses).

Asjakohase ressursibaasi planeerimine on noortekeskuste töötajate ülesanne. Tänu sellele on võimalik planeerida lisaraha leidmise võimalusi, mis annab ka noortele võimaluse projekti kirjutamise protsessi kaasatuna saada uusi kogemusi.

2. MIKS HINNATA NOORSOOTÖÖ KVALITEETI?

Noorsootöö valdkond on tänaseks päevaks struktuurselt piisavalt arenenud ning noorsootöö kui valdkond on välja kujunenud. „Noortevaldkonna arengukava 2014-2020“ järgi on fookusesse võetud järgmised aspektid (Haridus- ja Teadusministeerium 2013)¹⁵:

1. rohkem võimalusi loovuse arendamiseks, omaalgatuseks ja ühistegevuseks;
2. ebavõrdsete olude mõju vähendamine noore arenguvõimalustele ja tõrjutuse vältimine;
3. aktiivne osalus kogukonnas ja otsustes;
4. edukus tööturul;
5. kvaliteetne noortepoliitika ja noorsootöö.

Käesoleva kokkuvõtte koostamise vajadus tuleneb viiendast fookusteemast ehk kvaliteetne noortepoliitika ja noorsootöö, millest viimase arengutest tulenevalt on tekkinud huvi ja vajadus määratleda ning arendada selle kvaliteeti (Valge 2013)¹⁶.

Noorsootöövaldkonna sihikindlale ja jätkusuutliku arendamise vajadusele viitab Euroopa ja Eesti suunisdokumentide käsitlemine kvaliteedijuhtimise instrumentidena (Talur 2010)¹⁷. Selleks tuleb toetada kohalikke omavalitsusi kui põhilisi noorsootöö elluviijaid kvaliteedihindamise arendamisel (Haridus- ja Teadusministeerium 2013), mille visiooniks on tagada noorsootöös noortele mitmekülgeid isiksuse arengu võimalusi (Valge 2013). Kohalik omavalitsus on siin noorsootööasutuste pidajana või teenuste rahastajana algataja, järelvalvaja ja kvaliteediarendaja rollis (Schlummer 2013).

Eestis on riigi tasandil üsna mahukalt edendatud kohaliku omavalitsuse noorsootöö hindamist (Poliitikauuringute Keskus Praxis 2014)¹⁸. 2017. aastal hindas noorsootöö kvaliteeti 61 kohalikku

¹⁵ Haridus- ja Teadusministeerium. 2013. Noortevaldkonna arengukava 2014-2020. https://www.hm.ee/sites/default/files/noortevaldkonna_arengukava_2014-2020.pdf

¹⁶ Valge, M. 2013. Eesti Noorsootöö õpik. https://mitteformaalne.ee/wp-content/uploads/2014/07/Noorsootoo_opik_veebi_uusver1.pdf

¹⁷ Talur, P. 2010. Kvaliteedihindamine noorsootöös noortekeskuste näitel. Magistritöö http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/14965/talur_piret.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹⁸ Poliitikauuringute Keskus Praxis. 2014. Noorteseire aastaraamat. 2013. Noorsootöö tulemuslikku hindamine. https://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBIsHOgZmIkEyMDE0LzA5LzEwLzE1XzA5XzA3XzY1M19Ob29ydGVzZWlyZV9hYXN0YXJhYW1hdDIwMTNmaW5hbC5wZGY/15_09_07_653_Noorteseire_aastaraamat2013final.pdf.

omavalitsust (pärast haldusreformi sai 61 kohalikust omavalitsusest 32). 2019. aastal on hindamisprotsessi alustanud 14 omavalitsust, sh Viljandi vald (Eesti Noorsootöö Keskus 2019)¹⁹.

2.1. Hindamise võimalikud kasutegurid

Viljandi valla arengukava näeb ette, et 2020. aastal tuleb vallas läbi viia noorsootöö kvaliteedi hindamine. Kuna hindamisprotsess on sisult mahukas ning nõuab väga paljude osapoolte omavahelist koostööd, on oluline, et hindamistulemused oleksid Viljandi vallale edasiste noorsootöö arenguplaanide sõnastamisel kasulikud. Alljärgnevalt annangi ülevaate sellest, millised on noorsootöö kvaliteedi hindamise võimalikud kasutegurid Viljandi vallas:

1. Hetkeseisu kaardistamine ja parendamisvõimaluste teadvustamine

Kvaliteedihindamise käigus kogutakse andmeid tegevuse kvaliteedi tänase seisuga kohta (hindamisele kuulusid aastad 2018 ja 2019). See tähendab, et kvaliteedihindamine annab ennekõike noorsootöövaldkonnas tegutsejatele endale hea ülevaate tehtud ja tehtavast tööst. Seeläbi on kvaliteedihindamine üks olulisi viise noorsootöö kvaliteedi tõstmisel ning abiks tulevikusuundade määratlemisel (Eesti Noorsootöö Keskus 2018)²⁰: olemas on põhjalik ülevaade hetkeolukorrast, mis on ühtlasi lähtekohaks visiooni, eesmärkide ja parendustegevuste sõnastamisel.

2. Tagasiside noorsootöö tegijatele

Kvaliteedihindamine annab noorsootöö tegijatele tehtud töö kohta tagasisidet. Siinkohal võib eriti väärtuslikuks osutuda välishindajate kaasamine, mis on hea võimalus saada objektiivset tagasisidet ja soovitusi sõltumatult väliseksperditelt. Konstruktiivne tagasiside aitab omakorda kaasa noorsootöö valdkonna üldise professionaalsuse tõusule (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

3. Teadlikkuse tõstmine noorsootööst ja selle valdkonna olulisuse põhjendamine

Noorsootöö kvaliteedi hindamine võimaldab noorsootöö valdkonna tegemistele tähelepanu tõmmata ning teadvustada selle valdkonna olulisust. Selle saavutamiseks tuleks kõiki olulisi pooli hindamisprotsessist ja selle tulemustest pidevalt teavitada ning kõik olulised pooled hindamisse kaasata. Hindamistulemused on abiks noorsootöö valdkonna arenguplaanide elluviimise

¹⁹ Eesti Noorsootöö Keskus. 2019. Kvaliteedihindamisel osalenud kohalikud omavalitsused kuni 2019.

²⁰ Eesti Noorsootöö Keskus. 2018. Kvaliteedijuhtimine noorsootöös. Kvaliteedi hindamise käsiraamat. https://entk.ee/wp-content/uploads/2019/09/ENTK_KOV-k%C3%A4siraamat_uuendatud_september2019-2.pdf

põhjendamisel. Tänu kvaliteedihindamisele saab Viljandi vald mõõdetava ja selge teabe noorsootööst, mis aitab rohkem mõista noorsootööd puudutavat, sh eelarvet ja lisavahendeid (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

4. Ühise standardi seadmine noorsootöö kvaliteedile

Arusaam kvaliteetsest noorsootööst võib erineda nii Viljandi vallas kui ka teistes erinevates omavalitustes. Noorsootöö kvaliteedi hindamine terves Eestis ühise mudeli järgi seab kvaliteetsele noorsootööle ühise standardi ning aitab seega arusaama noorsootööst ühtlustada (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

5. Noorsootöö tunnustamine

Hästi tehtud noorsootööd tuleb tunnustada ja eeskujuks tõsta. Kvaliteedijuhtimine ja -hindamine annab suurepärase võimaluse ka Viljandi vallale hinnata end seatud kriteeriumide järgi. Kui Viljandi vald paistab noorsootöö elluviimisel millegagi positiivselt silma, kaasneb sellega laiem tunnustus. Tänu sellele on võimalik oma parimaid praktikaid tutvustada ja levitada ka teistele omavalitsustele, mis omakorda aitab noorsootöö kvaliteeti tõsta (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

6. Teadmiste ja kogemuste vahetamine omavalitsuste vahel

Hinnatavana saab Viljandi vald välishindajatelt objektiivset ja konstruktiivset tagasisidet. Lisaks välishindajatega kohtumisele soovitatakse noorsootöö tegijatel võimalusel ise olla mõne teise omavalitsuse hindamisprotsessis välishindaja. See on noorsootöötajale väärtuslik koolituskogemus, sest annab võimaluse tutvuda teise omavalitsuse noorsootöö praktikaga ning vahetada teadmisi ja kogemusi teiste noorsootöövaldkonna inimestega (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

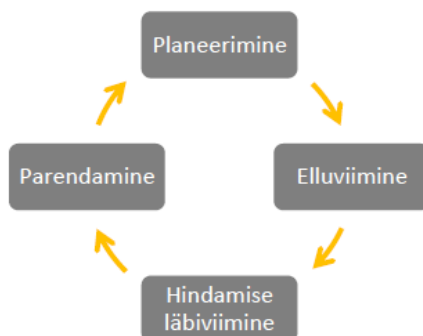
7. Teave riigile noorsootöö toimimise kohta

Kvaliteedihindamise tulemusel kogutud teave on vajalik riigi tasandil, sest tänu sellele on olemas info väga paljude omavalitsuste noorsootöö kvaliteedi kohta. Selline teave aitab riigi ja kogu Euroopa Liidu vahendeid noorsootöö valdkonnas täpsemini suunata (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

3. KUIDAS NOORSOOTÖÖ KVALITEETI HINNATAKSE?

Kvaliteedi hindamine on üks osa kvaliteedijuhtimise süsteemist, millega tagatakse ja parandatakse tegevuse kvaliteeti (Eesti Noorsootöö Keskus 2018). Kvaliteedi juhtimine on pidev tegevus, mistõttu ei teki kvaliteet iseenesest, vaid eeldab teadlikku juhtimist (Valge 2013). Seega on ühelt poolt oluline hinnata noorsootöö kvaliteedi hetkeolukorda, kuid tähelepanuta ei tohiks jätta teadlikku juhtimist ehk pidevat parendamist. Kvaliteedijuhtimine on tervikprotsess, mille eesmärk on järjepideva tegevusega tagada ja parandada kvaliteeti. See on pidev tegevus, mis koosneb kvaliteedi hindamise läbiviimisest, tegevuskava koostamisest kvaliteedi tõstmiseks, parendustegevuse elluviimisest ning nende tulemuste hindamisest (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

Kvaliteedijuhtimine toimub tsükliks, mis tähendab, et kvaliteedi parendamine ja tegevuse kvaliteedi hindamine toimuvad vaheldumisi. Seda ideed illustreerib hästi alljärgnev joonis (vt Joonis nr 1), mis kujutab kvaliteedijuhtimise protsessi W. E Demingi käsitlemise järgi. Sellist lähenemist nimetatakse **Demingi ringiks** ehk **PDCA** (inglise keeles *Plan, Do, Check, Act*) **tsükliks**.

Joonis 1. Noorsootöö kvaliteedi hindamine Demingi ringi järgi (Joonise autor: Liis Lääts)

- 1. Planeerimine:** sõnastatakse visioon ja eesmärgid, mõeldakse sihtgrupi vajadustele, planeeritakse ressursse/aega jne, mõeldakse välja tegevused ja määratakse vastutaja(d), sõlmitakse kokkuleppeid;
- 2. Elluviimine:** kavandatud tegevused viiakse praktikasse ellu;
- 3. Hindamise läbiviimine:** hinnatakse tulemusi (planeerimisetapis kavandatud ja elluviimise etapis teostatud tegevusi), tagasisidestamine (sihtgrupi küsitlemine), tuuakse välja noor(t)e rahulolu ja pakutu kitsaskohad;
- 4. Parendamine:** toimub seatud eesmärkide tulemuslikumaks saavutamiseks tegevuste parendamine (määratakse tegevusvaldkond, vastutaja ja tähtaeg).

Ülalnimetatud põhimõtetele tuginedes kutsuti noorsootöö kvaliteedi arendamiseks ellu riiklik programm „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“. Programmi algatas Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteosakond ja selle elluviija oli Eesti Noorsootöö Keskus. Programmi rahastati Euroopa Sotsiaalfondi ja riikliku struktuuritoetuse perioodi 2007-2013 vahenditest. Loodud hindamismudel on töövahend kohalikule omavalitsusele, mille abil saab kaardistada noorsootöö tugevusi ja arendamist vajavaid valdkondi, tulemuste põhjal saab planeerida edasist arengut ning jälgida edusamme (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

Kvaliteetse noorsootöö tagamiseks tuleb aga esmalt kindlaks teha kvaliteetse noorsootöö tunnused: neist lähtuvalt saab seada valdkonnaülese visiooni, seda toetavad eesmärgid ja tulemusi mõõtvad indikaatorid (Hillep, Pärnamets, Rõa 2013)²¹. Noorsootöö kvaliteedi hindamise alus ehk visioon on erinevate suunisdokumentide alusel sõnastatud järgmiselt: igale noorele on noorsootöös kättesaadavad mitmekülgsed isiksuse arengu võimalused. Eesmärgid, mis toetavad kvaliteetse noorsootöö visiooni, on järgmised:

1. Noortel on rohkem valikuid oma loome- ja arengupotentsiaali avamiseks.
2. Noorte osalus otsustes on rohkem toetatud.
3. Noortele on loodud tingimused noorteinfo ning ennetamistegevuste kättesaamiseks.
4. Kvaliteetseks noorsootööks on loodud vajalik keskkond.

Eesmärkide sõnastamisel on lähtutud kvaliteetse noorsootöö visioonist ja olulisematest noorsootöö poliitika nüüdisaegsetest dokumentidest: Noortevaldkonna arengukava 2014–2020, Renewed Framework for European Cooperation in the Youth Field²², EU Strategy for Youth – Investing and Empowering²³, Agenda 2020²⁴, Youth Policy Manual. How to Develop a National Youth Strategy²⁵, European Youthpass (Euroopa Noortepass)²⁶.

²¹ Hillep, P., Pärnamets R., Rõa, K., 2013. *Kvaliteedijuhtimine noorsootöös. Kvaliteedi hindamise käsiraamat*. . https://www.entk.ee/sites/default/files/ENTK_KOV%20kasiraamat_dets%202013.pdf

²² Renewed Framework for European Cooperation in the Youth Field . 2009. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009G1219%2801%29>

²³ **Commision of the European Communities**. 2009. A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities. https://ec.europa.eu/youth/sites/youth/files/youth-strategy-assessment-2009_en.pdf

²⁴ **Council of Europe Conference of Ministers**. 2008. The future of the Council of Europe youth policy: AGENDA 2020. <https://rm.coe.int/1680702429>

²⁵ **Finn Yrjar Denstad**. 2009. Youth Policy Manual. How to develop a national youth strategy. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261809/YP_Manual_pub.pdf/7b17e1e6-e8b6-4041-902e-3b3ad0973c45

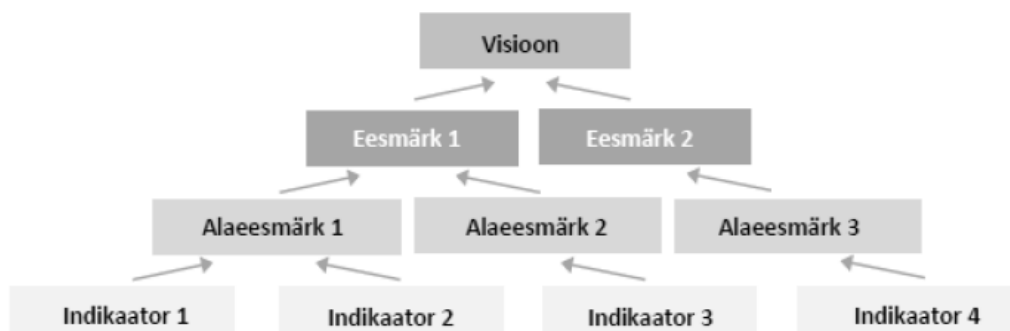
Visioon	Igale noorele on noorsootöös kättesaadavad mitmekülgsed isiksuse arengu võimalused			
Eesmärk	1. Noortel on rohkem valikuid oma loome- ja arengupotentsiaali avamiseks	2. Noorte osalus otsustes on rohkem toetatud	3. Noortele on loodud tingimused noorteinfo ning ennetamistegevuste kättesaamiseks	4. Kvaliteetseks noorsootöök on loodud vajalik keskkond

Joonis 2. Noorsootöö visioon ja eesmärgid (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

Neljast eesmärgist kolm esimest on seotud konkreetsete noorsootöö tegevustega/teenustega ning need peaksid toetama noorte arengut mitmekülgsel moel. Noorte arengut toetavate võimaluste loomise kõrval peavad kvaliteetse noorsootöö tagamiseks olema loodud teatud korralduslikud eeldused. Seetõttu on hindamismudelisse lisatud üks nn. keskkonna eesmärk, mis koondab enda alla kõik noorsootöö korraldusega, sh selle põhimõtetega seotud näitajad (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

Visiooni ja eesmärkide sõnastamine tagab noorsootöö tegijatele selge ettekujutuse, mida soovitakse noorsootöös saavutada. Teisiti öeldes võib eesmärke käsitleda kui tingimuste kontrollnimekirja, mis peavad kvaliteetse noorsootöö tegemiseks tehtud olema. Hindamaks kas ja mil määral on sõnastatud eesmärgid täidetud, tuleb määratleda kvaliteetse noorsootöö täitmise indikaatorid. Nende kohta info kogumine võimaldab hinnata noorsootöö praegust olukorda, näitab noorsootöö kvaliteedi paranemist ning aitab kavandada parendustegevusi (Hillep jt).

Kokkuvõtlikult näeb noorsootöö kvaliteedi hindamine koos visiooni, eesmärkide, alaeesmärkide ja indikaatoritega välja järgmine (vt Joonis 3):

Joonis 3. Noorsootöö kvaliteedi hindamise süsteemi üldehitus (Autor: Hillep jt 2013)

²⁶ European Youthpass home page. <https://www.youthpass.eu/en/>

Mudeli rakendamine seab ühise standardi kvaliteetsele noorsootööle ning annab hea ülevaate kohalikul tasandil tehtavast noorsootööst, on tagasisideks noorsootöö tegijatele, teabeallikaks riigile, abiks noorsootöö arenguplaanide elluviimisel ja võimaluseks noorsootöötajaid tunnustada (Hillep jt 2013).

Noorsootöö kvaliteedi hindamise läbiviimine põhineb kolmel komponendil:

1. **Enesehinnang** ehk hinnatava omavalitsuse enda hinnang. Enesehindajatel on väga hea ülevaade tehtud tegevustest ning õnnestumiste või ebaõnnestumiste põhjustest (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).
2. **Välis hinnang ehk sõltumatu välis hindajate hinnang.** Kõrvaltvaataja pilk võimaldab anda tegevuse tulemuslikkusele erapooletuma hinnangu (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).
3. **Tulemusindikaatorid ehk noorsootöö statistika.**

Usaldusväärse hindamistulemuse saamiseks on otstarbekas kombineerida enese- ja välis hindamist, sest arvamuste ühtimine kinnitab hinnangute õigsust. Erisused võivad aga anda head teavet selle kohta, milliseid küsimusi tuleks lisaks analüüsida (Eesti Noorsootöö Keskus 2018).

Ülevaate sellest, kuidas Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamine toimus (vt ptk 4) ning milline on Viljandi valla noorsootöö kvaliteet (vt ptk 5), leiame järgmistest peatükkidest.

4. VILJANDI VALLA NOORSOOTÖÖ KVALITEET

Käesolev peatükk annab ülevaate sellest, kuidas toimus Viljandi vallas noorsootöö kvaliteedi hindamine (sh ajakava, piirkondlik jaotuvus, populatsioon, valim) ning millised olid Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamise põhilised tulemused. Saadud tulemusi esitlen 2013. aastal ilmunud „Noorsootöö kvaliteedi hindamise tulemuste ja kasutegurite analüüs“ eeskujul ehk kõikide alaeesmärkide lõikes.

4.1. Viljandi valla piirkondlik jaotuvus

Viljandi vald on oma territooriumilt väga suur, mistõttu tuli leida lahendus, mis hõlbustaks andmete kogumist. Viljandi vallas töötab noorsootöövaldkonnas 2019. aasta novembrikuu seisuga 133 inimest, kelle hulka kuuluvad avatud noortekeskuste noorsootöötajad, noortetoa juhendajad, huvijuhid, ringijuhid, huvikooli õpetajad, noortega kokku puutuvad vallaametnikud, vabatahtlikud ja teised noortega töötavad inimesed.

Leidsin, et kõikide valla noorsootöövaldkonnas töötavate inimestega üheaegselt kokku saada pole kõige efektiivsem lahendus. Seetõttu jaotasin Viljandi valla väiksemateks piirkondadeks, mille puhul lähtusin sellest, kas piirkonnas on olemas haridusasutus ja/või noortekeskus. Nende asutuste olemasolu hõlbustas piirkonnas andmete kogumist, sest neis kohtades on (eelkõige 7-19-aastased) noored kergemini kättesaadavad.

Tarvastu ja Kolga-Jaani/Leie piirkondade puhul säilitasin haldusreformi eelsed vallapiirid, sest neis piirkondades hinnati noorsootööd 2016. aastal. Nii on Tarvastu ja Kolga-Jaani/Leie piirkondadel soovi korral võimalik välja selgitada, kas ja kuidas on kolme aasta jooksul noorsootöö kvaliteet paranenud.

Piirkondlikku jaotust noorsootöö kvaliteedi hindamise raames on näha järgmiselt jooniselt (vt Joonis nr 4)

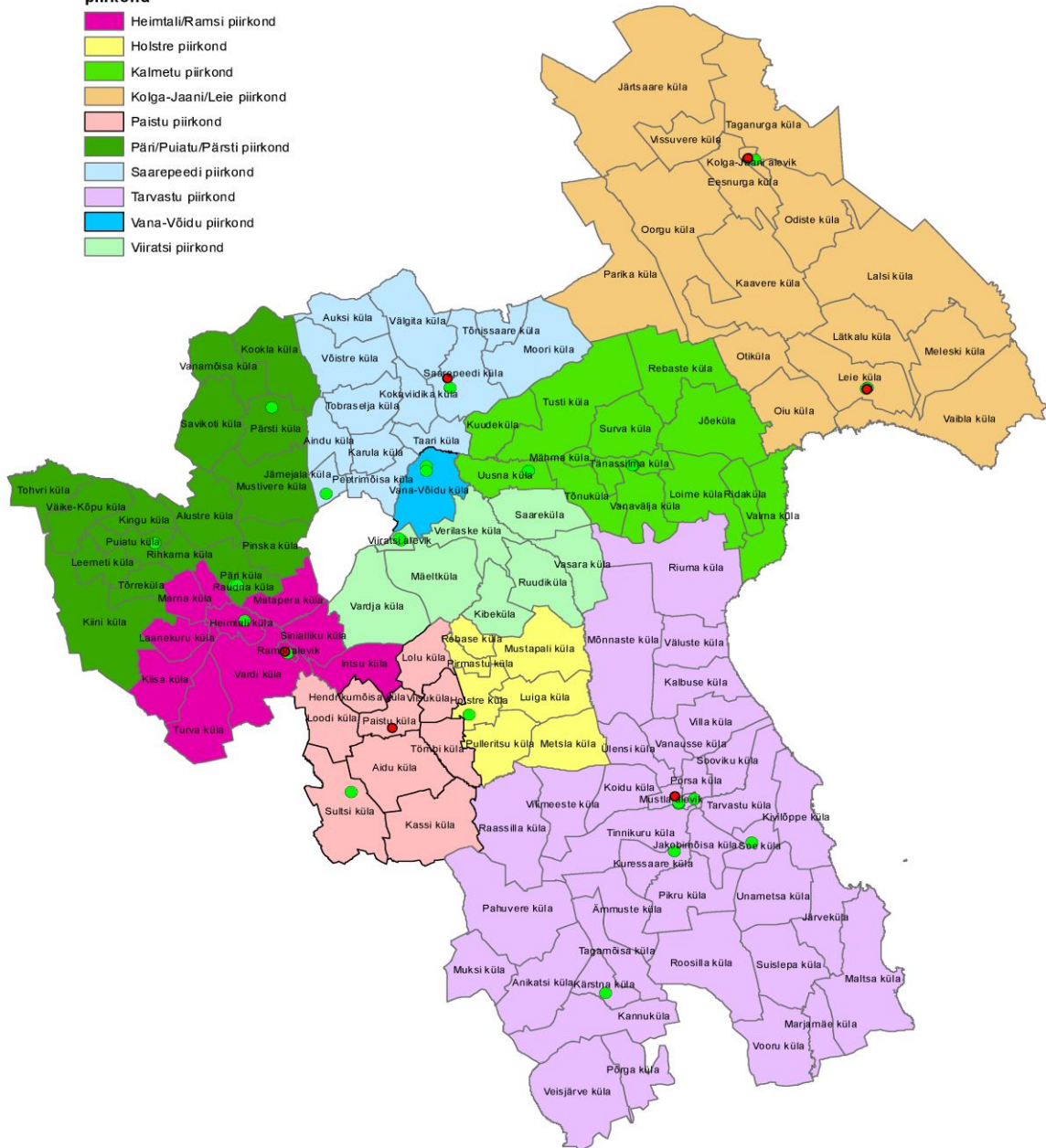
Viljandi valla piirkondlik jaotus noorsootöö kvaliteedi hindamisel.

Leppemärgid

- Noortekeskus
- Haridusasutus

piirkond

- Heimtali/Ramsi piirkond
- Holstre piirkond
- Kalmetu piirkond
- Kolga-Jaani/Leie piirkond
- Paistu piirkond
- Pärni/Puiatu/Pärsti piirkond
- Saarepeedi piirkond
- Tarvastu piirkond
- Vana-Võidu piirkond
- Viiratsi piirkond

Joonis nr 4. Viljandi valla piirkondlik jaotus noorsootöö kvaliteedi hindamisel (Autor: Raivo Laidma). Täpsema nimekirja piirkondadesse kuuluvatest alevikest ja küladest leiab Lisast 1.

4.2. Populatsioon ja valim

Viljandi vallas elab rahvastikuregistri andmeil **7-26-aastaseid noori 2777** (*seisuga 18.10.2019*). Nemad moodustavad Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamise **populatsiooni**, sest noorsootöö kvaliteedi parendamine puudutab antud sihtgruppi kõige enam.

Kokku vastas tulemusindikaatorite täitmiseks vajalike kvantitatiivsete andmete kogumise küsitlustele **619 noort**, kes moodustavad vastavalt küsitluste sihtgrupile järgmised valimid:

Viljandi vallas on **7-19-aastaseid noori 1729**. Neist valiti mugavusvalimi alusel küsitlemiseks need noored, kes õpivad Viljandi valla erinevates koolides/huvikoolides või osalevad/on osalenud valla noorsootöö tegevustes või osalevad/on osalenud valla noorsootöö tegevustes, kuid ei õpi valla koolis (nt gümnaasiumiealised noored, kellest osad võivad õppida mujal gümnaasiumis või maakonna kutsekoolides). Küsitlemisest on välja jäetud **47** koolieelses lasteasutuses õppivat 7-aastast: eelkooliealisena ei pruugi olla lugemisoskus niivõrd hästi omandatud, et küsitlusele korrektselt vastata. Seega moodustavad järelejäänud **1682 noort 7-19-aastaste valimi**, kellest küsitlusele vastas kokku 589 noort. Küsitlustulemustest on eraldatud need vastused, mille puhul oli lahtritesse kirjutatud roppusi, solvanguid või suvalisi tähe- ja/või numbrikombinatsioone. Korrektselt täidetud ankeete oli seega kokku **563**, mis moodustab **20,3%** kogu populatsioonist ja **32,6%** 7-19-aastaste valimist: antud sihtgrupi vastused on seega representatiivsed ehk esinduslikud.

Viljandi vallas on **20-26-aastaseid noori 1048**, kes küll suure tõenäosusega õpivad/töötavad mujal, kuid küsitlusele ootasime vastuseid kõigilt neilt, kes osalevad/on osalenud näiteks nädalavahetustel, kooli- ja/või töövälisel ajal valla pakutavates noorsootöö tegevustes. Korrektselt täidetud küsitlusvormi oli kokku **30**, mis moodustab **1,1%** kogu populatsioonist ja **2,9%** 20-26-aastaste valimist. Küsitluslinki edastati antud sihtgrupile personaalselt noortega töötavate spetsialistide kaudu, koolide vilistlaste abil, Facebookis, paberkanalil, sõprade/tuttavate kaudu, Studiumi/E-kooli kasutavate lapsevanemate kaudu ning valla kodulehel, kuid sellest hoolimata oli sihtgrupp raskesti kättesaadav. Kuigi saadud 30 vastust ei taga tulemuste representatiivsust, on 20-26-aastaste mittevastamine informatiivse sisuga. Ühelt poolt annab vähene vastajate arv tunnistust sellest, et neid elab reaalselt kohapeal vähe. Teisalt viitab vähene vastajate arv asjaolule, et vallas ei pakuta neile eakohast ega atraktiivset noorsootööd, puuduvad selleks vajalikud ruumid/spetsialistid või ei huvitu nad noorsootööst. Seega ei näe nad ilmselt vajadust vastata. Ent need vähesed, kes vastasid, andsid teatava sisendi analüüsiks.

Viljandi valla **noorteühenduste ja -organisatsioonide** küsitlusele kogunes viis vastust, millest neli olid arvestatavad. Ühe vastaja puhul ei olnud tegu noorteühenduse ega -organisatsiooniga, vaid osaluskoguga. Allesjäänud neli vastajat moodustavad noorteühenduste ja -organisatsioonide puhul kõikse valimi: kõik valla territooriumil tegutsejad vastasid küsitlusele.

Noorsootöötajate arvulise näitaja väljaselgitamiseks palusin kõikidel piirkondadel edastada mulle kui hindamismeeskonna juhile oma piirkonna noorsootöötajate nimekirja koos töötaja nime ja ametinimetusega. Igapäevatoos mõeldakse noorsootöötaja ametinimetust kuulates pigem noortekeskuses töötavate inimeste peale. Ent hindamismudeli järgi on noorsootöötajate määratlemisel võetud aluseks Noorsootöötaja kutsestandardi tasemed 4²⁷, 6²⁸ ja 7²⁹, mille järgi on enamlevinud noorsootöötajate ametinimetused järgmised: avatud noortekeskuste ja –tubade noorsootöötajaid, koolide huvijuhid, kultuuri- ja noorsootööspetsialist, haridusspetsialist, haridus- ja kultuurinõunik, spordispetsialist, noortega töötavad raamatukogutöötajad, noortega töötavad ringijuhid (olenemata töökoormuse suuruselt), huvikoolide õpetajad, rahva- ja külamajade töötajad, kes korraldavad noortele tegevusi, laagrikasvatajad jne.

Piirkondadelt saadud nimekirjade kokkukogumisel selgus, et mõni noorsootöötaja töötab mitmes piirkonnas. Seega on lõpliku nimekirja koostamisel lähtutud sellest, et iga nimi oleks esindatud vaid ühel korral. Info kogumise tulemusena selgus, et Viljandi vallas töötab kokku **133 noorsootöötajat**, kellest küsitlusele vastas **84**. See moodustab **63,16%** kogu noorsootöötajate populatsioonist, mis tähendab, et tulemused on representatiivsed.

Küsitlustele järgnesid kvalitatiivsed hindamisprotseduurid ehk enese- ja välishindamine.

²⁷ Noorsootöötaja kutsestandard, tase 4. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10452095>

²⁸ Noorsootöötaja kutsestandard, tase 6. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10452122>

²⁹ Noorsootöötaja kutsestandard, tase 7. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10452162>

4.3. Noorsootöö kvaliteedi hindamise mudeli rakendamisest

Nagu varasemalt mainitud, moodustub lõplik noorsootöö kvaliteedi hinnang enese- ja välishindamise koondkokkuvõttest, sest nii on tagatud usaldusväärne hindamistulemus. Hindamismeeskonna juhina pidasin vajalikuks, et enesehindajate meeskonnas peavad olema kõikide valla piirkondade (vt ka kaarti lk 17) esindajad: nii suudame hindamise käigus kaardistada kogu valla hetkeolukorra. Tulemusindikaatorite arvuliste andmete kogumiseks läbiviidud küsitluste läbiviimine jäi iga piirkonna eest vastutava isiku kanda. Mina olin neile abiks hindamismudeli täitmisel, küsitluslinkide jagamisel, info ja küsitlustulemuste (vahe)kokkuvõtete vahendamisel ning tekkinud küsimustele vastamisel. Küsitlustulemuste analüüsi piirkondade juhid tegema ei pidanud, sest selle võtsin meeskonna juhina enda kanda.

Pärast küsitlusandmete analüüsimist toimusid kohtumised kõikides valla piirkondades sealsete noorsootöö tegijatega (vt ka ajakava lk 21). Kohtumisele olid oodatud osalema meeskonna juht, piirkonna noorsootöötaja(d), huvijuht, noored, ringijuhid ja teised noortega töötavad spetsialistid. Enesehindamisel tuli täita hindamismudelis tabelid, kus iga eesmärgi alaeesmärkide all toodi välja tõendid, tugevused ja arendusvajadused. Sama protseduuri rakendasin hindamismeeskonna juhina kõikides valla piirkondades, sh kohtusin vallaametnikega.

Kui enesehindamise tabelis oli kõikide piirkondade kohta informatsioon olemas, toimus enesehindajate konsensusseminar, kus kohtusid kõik enesehindamise protsessis kaasalööjad. Konsensusseminaril vaadati üle kogu informatsioon, mis oli enesehindamise vältel kirja pandud, tehti vajadusel täiendusi, määrati üheskoos igale alaeesmärgile 4-palli skaalas hinnang ning koostati enesehindajate koondkokkuvõtte, kuhu märgiti järgmised punktid:

1. Viljandi valla konteksti kirjeldus (asukoht, kus noorsootööd tehakse, kes noorsootööd teeb, kellega tehakse koostööd noorsootöö osutamisel jne).
2. Lühike ülevaade enesehindamise protsessist.
3. Enesehindamisest selgunud Viljandi valla noorsootöö kolm peamised tugevust.
4. Enesehindamisest selgunud Viljandi valla noorsootöö kolm peamist arendusvajadust.
5. Üldhinnang ja kokkuvõtte.

Siinkohal lõppes ajutiselt enesehindajate töö ning järje võtsid üle välishindajad, kelle puhul on tegu sõltumatute ekspertidega. Välishindajatele leidmiseks võtsin ühendust Eesti Noorsootöötajate

Koguga, kes koordineerib Eestis noorsootöö kvaliteedi hindamise välishindajate leidmist. Oma nõusoleku välishindamise läbiviimiseks andsid Sauga Avatud Noortekeskuse juhataja Reelika Rüütli, Eesti Noorsootöö Keskuse peaekspert Age Toomla ja Tallinna Spordi- ja Noorsooameti tugiprogrammi "Hoog sisse" projektijuht Kristjan Kruus.

Välishindajate tööks oli individuaalselt enesehindamise tulemuste ja tõenditega tutvumine, enesehindajatega kohtumine (koroonaviiruse tõttu toimus kokkusaamine veebi vahendusel) ning tagasisideseminaril osalemine, kus välishindajad said peegeldada meile kui enesehindajatele hindamistulemusi ja anda häid mõtteid parendustegevuste elluviimiseks.

Pärast välishindamist toimus enesehindajatel kaks veebikohtumist, mille eesmärgiks oli hindamistulemuste põhjal koostada parendustegevuste plaan, kus märgitakse ära parendamist vajav valdkond, eesmärk, tähtaeg, vastutaja ning vajadusel ressursid. Koostatud parendustegevuste plaan on väga põhjalik ja sisukas alus selleks, et Viljandi vallas saaks sõnastada ühtse noorsootöövaldkonna visiooni, eesmärgid ning edasised sammud noorsootöö kvaliteedi (p)arendamiseks.

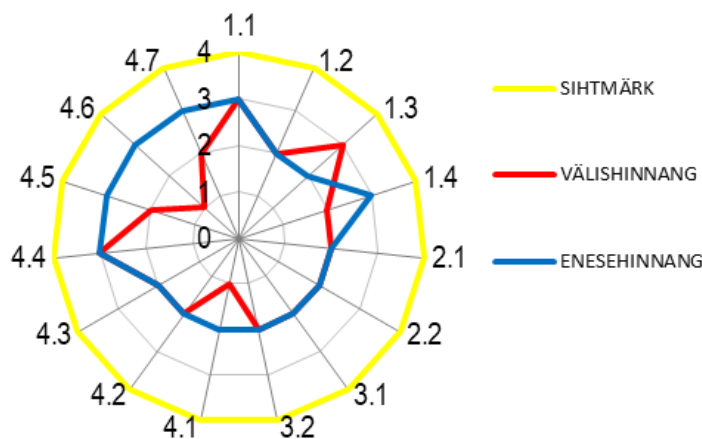
Täpsema ülevaate sellest, millises tempos toimus Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamine, saate alljärgnevalt ajakavast, kuhu on märgitud tegevus ja selle toimumise aeg:

Tegevus(ed)	Toimumise aeg
Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamise avakoosolek. Hindamismudeli ja -protsessi tutvustus.	22. oktoober 2019
Küsitluste kohandamine Viljandi valla konteksti. Piirkondlikele vastutajatele küsitluste läbiviimise juhendi koostamine.	23.-31. oktoober
Andmete kogumine ehk küsitluste läbiviimine: 7-26-aastased noored, noorsootöötajad ning noorteühendused ja -organisatsioonid	1.-30. november
Erandkorras noorsootöötajate küsitluse pikendamine Saarepeedi, Kalmetu ja Viiratsi piirkonnas.	1.-6. detsember
Küsitlustulemuste analüüs, hindamismudelis tulemusindikaatorite täitmine.	7.-11. detsember
Enesehindamine piirkonniti, kohtumine piirkondlike noorsootöö tegijatega	6.-21. jaanuar 2020
Enesehindajate konsensusseminar	2. märts
Välishindamine	27. märts
Parendustegevuste plaani koostamine	27. aprill ja 4. mai
Välishindajate tagasisideseminar	25. mai
Tulemuste esitlemine vallavolikogule, haridus- ja noorsootöökomisjonile, kultuuri- ja spordikomisjonile, koolijuhtidele, noorsootöötajatele, noortele ja meediale.	terve juunikuu

5. VILJANDI VALLA NOORSOOTÕO KVALITEEDI HINDAMISE PEAMISED TULEMUSED

Käesolevas peatükis annan ülevaate Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamise põhilistest tulemustest. Saadud tulemusi esitlen 2013. aastal ilmunud „Noorsootöö kvaliteedi hindamise tulemuste ja kasutegurite analüüs“ eeskujul ehk kõikide alaeasmärkide lõikes.

Noorsootöö kvaliteedi hindamise protsessi käigus kogutud andmete kvaliteeti saab hinnata enese- ja välishindajate hinnangute erisuse analüüsimisel iga alaeasmärgi lõikes: kui enese- ja välishindajate hinnangud erinevad suurel määral, on põhjust kahelda andmete kvaliteedis, ja on vaja viia läbi täiendav analüüs (Rõa 2013)³⁰. Viljandi valla enese- ja välishindajate hinnangute koondd tulemused on esitatud alltoodud tabelis (vt Joonis 5):

Joonis 5. Tulemused alaeasmärkide kaupa (enese- ja välishinnang). (Allikas: Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamise tööleht „kokkuvõte“)

Välishindajad hindasid madalamalt alaeasmärke „Tunnustatakse ja arvestatakse õpikogemust ja -tulemusi“, „Noorsootöö on prioriteedina sätestatud KOV ametlikus dokumentatsioonis“, „Noorsootööd pakkuvad asutused on noortele kättesaadavad ja hästi varustatud“, „Toimub kaasaegsete ja uuenduslike meetodite ja keskkondade rakendamine noorsootöös“ ja „Regulaarselt uuritakse noorte vajadusi, huvisid ja rahulolu noorsootöö teenustega ning antakse ja kogutakse tagasisidet“

³⁰ Rõa, K. 2013. Noorsootöö kvaliteedi hindamise tulemuste ja kasutegurite analüüs. https://entk.ee/sites/default/files/EY_ENTK_aruanne_07.04.2014_final_0.pdf

Enesehindajatest kõrgemalt hindasid välishindajad alaeesmärke „Soodustatakse kodanikuteadlikkuse suurendamist, kodanikukasvatuse tõhustamist ja multikultuurilisuse väärtustamist“.

Ülejäänud alaeשמרכידע puhul oli enese- ja välishindajate hinnang sama. Joonise põhjal selgub, et enese- ja välishindajate hinnangud ei erine nii drastiliselt (s.t erisus on üldjuhul 1-pall, ühel juhul 2-palli), et peaks kogutud kvalitatiivseid andmeid kahtuse alla seadma. Erisused on kahe hindamismeeskonna tulemusel põhjendatud (s.t tõendite, tugevuste ja arendusvajaduste selgitus) ning tulemuste kirjeldamises kasutan hindamisprotsessis kirjeldatud tõendeid, tugevusi ja arendusvajadusi.

5.1. Noortel on rohkem valikuid oma loome- ja arengupotentsiaali avamiseks

5.1.1. Noortele on loodud mitmekülgsed võimalused noorsootöös osalemiseks

Viljandi vallas on olemas kaks huvikooli (Päri Spordihoone ja Tarvastu Muusika- ja Kunstikool), kus on kokku 17 unikaalset huvihariduse õppekava. Viljandi vald toetab noorte osalemist huvihariduses omavalitsuste üleselt (valla õpilased osalevad Viljandi linnas spordi-, muusika-, kunsti- ja huvikoolis, osad Kolga-Jaani noored õpivad Põltsamaal muusikakoolis).

Viljandi vallas oli 2018. ja 2019. aastal noortele suunatud tasuta huviringide arv märkimisväärselt suur – 92 unikaalset huviringi, mis olid noortele hea kättesaadavusega, sest lisaks koolidele pakkusid huvitegevuses osalemise võimalust ka küla- või rahvamajad ning noortekeskused. Täiskasvanud noored said osaleda nii tasuta kui tasulistes ringides. Tänu riiklikule huvihariduse ja -tegevuse lisatoetusele oli tagatud huviringide paljusus, mitmekülgsus, kvaliteet ning mõeldi ka vähemate võimalustega noorte osaluse toetamisele. Ent puudust tunti tehnikaringist ja liikumisringide loomiseks saab takistuseks ruumipuudus.

Viljandi vallas on olemas kuus avatud noortekeskust/noortetuba, ent noorte arvu arvestades peaks noortekeskuste/noortetubade arv olema üheksa, sest iga 300 noore kohta peaks tegutsema vähemalt üks avatud noorsootööd pakkuv asutus. Valla noortekeskused/noortetoad on siiani säilinud, olemas on noorsootöötajad, rahalised vahendid ja noored, kes soovivad noortekeskuse töös kaasa lüüa. Ehkki noorsootööasutused toimivad, leiavad enesehindajad, et noorsootöötajate ametikoha suurus peaks olema täistööajale vääriline. Puudust tuntakse Paistu piirkonna noortetoe sisuliste tegevuste eestvedajast ehk noorsootöötajast ning noortekeskuse loomiseks on huvi üles näidanud Kalmetu ja

Vana-Võidu piirkonna noored. Enesehindajad soovivad, et vallaüleselt oleks sõnastatud noortekeskustele ühtne standard, kus oleksid kirjas ühele noortekeskusele/kooli huviruumile sõnastatud miinimumnõuded (nt ruutmeetrite arv, minimaalne varustatus, asukoht, ligipääs, tubade arv, vahendid, sisustus jne). Noortekeskuste teenusstandardi sõnastamisel on paslik tugineda Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse loodud dokumendile „Noortekeskuste hea tava“³¹.

Oma esimese töökogemuse saamiseks on vallas olemas 13-19-aastastele noorte jaoks kaks toimivat töömalevat: Saarepeedil ja vallaülene töömalev. Mõlemas töömalevas on lisaks töötegemisele noortel võimalus osaleda ka harivates töötubades ning käia põnevatel väljasõitudel. Töömalevate puhul on headeks koostööpartneriteks olnud lisaks valla allasutustele ka kohalikud ettevõtjad.

Vallaüleselt on noorte vaba aja sisustamise võimalused kaetud ja leitud õpitule väljund kõikides valdkondades: muusika, kunst, loodus ja keskkond, tehnika, sport, üldkultuur, kodanikuharidus ja rahvusvaheline koostöö. Loodud on võimalused osaleda lauluvõistlustel, omavalitsustevahelistel spordivõistlustel, erinevate temaatikatega laagrites, noortevahetustes (nii vallaüleselt kui koolide kaupa), olemas on mitmeid näituse- ja esinemisvõimalusi, noored osalevad aktiivselt valla sündmustel vabatahtlikena (nt fotograafina), veavad eest koolilehte või kooliraadiot, osaletakse kodutütarde ja noorkotkaste tegevuses ning käiakse erinevatel väljasõitudel.

Noorsootöö põhimõtte järgi on tegevustes oodatud osalema kõik noored, mis tähendab vajadust leida võimalusi tegevuste tasuta läbiviimiseks. Selleks taotleavad noortega töötavad spetsialistid tihtipeale erinevatest fondidest toetust, leiavad sponsoreid või koguvad heategevusüritustel vähemate võimaluste noorte toetamiseks raha (nt „Me hoolime fond“ Heimtalis). Vallapoolne tugi vähekindlustatud noortele on tänuväärne, sest olemas on eraldi kulurida takistuste eemaldamiseks ning sotsiaalvaldkonnas mitmed erinevad toetused nii osalustasude katmiseks kui huvitegevuses või -hariduses osalemiseks vajalike vahendite soetamiseks (nt spordijalatsid, kunstitarbed).

Piirkondlikult uuritakse noorte vajadusi ja soove järjepidevalt, kuid vallaülene ühiselt sõnastatud visioon ja eesmärgid noorte ja noorsootöö toetamisel puuduvad. Välishindajad soovivad hinnata noorsootöö kvaliteeti ja mõju regulaarselt (iga viie aasta järel), sest ainult nii on võimalik luua noorsootööst vallaülene tervikpilt kindlatel põhimõtetel ja alustel.

³¹ Noortekeskuste hea tava. <https://ank.ee/noorsootoo/noortekeskuste-hea-tava/>

5.1.2. Noortele on tagatud mitmekülgsed võimalused ettevõtlikkuse suurendamiseks ja digivõimaluste kasutamiseks.

Hindamise käigus selgus, et Viljandi valla noored on oma olemuselt ettevõtlikud: loovtööde raames korraldatakse mitmesuguseid sündmusi ja võistlusi, koolid osalevad mitmetel karjääri-, ettevõtlus- ja majandusõppega seotud teemapäevadel või programmides, tegeletakse aktiivselt õpilasfirmadega, noored korraldavad laatasid või osalevad teiste korraldatud laatadel, külastatakse erinevaid ettevõtteid, osaletakse ettevõtlike noorte suvepäevadel, peetakse ise Noorte Talu, aktiivgrupis osalemine loob ettevõtliku mõtlemise jaoks alustalasid, korjatakse koolides ja noortekeskustes taarat, osaletakse projektitaotluste kirjutamisel ja tegevuste elluviimisel ning osaletakse valla töömalevas.

Enesehindajad tõid tugevusena välja, et meie valla koolid on piisavalt väikesed, et kõikidel noortel on võimalus osa saada ettevõtlikkust toetavatest tegevustest või olla mõne sündmuse korraldusmeeskonna liige. Samas arvavad enesehindajad, et ettevõtlikkusega võiks minna veel rohkem süvitsi, sest ilma kohustuseta teha loovtöö või luua majandusõppe raames õpilasfirma noored ilmselt ise initsiatiivi üles ei näitaks.

Noorte omaalgatuslike tegevuste elluviimine on hetkel vallas alles lapsekingades, sest konkreetne fond selleks puudub ning siiani on noorte ideede elluviimise rahaline toetamine olnud juhuslik. Nii enese- kui välishindajad peavad vajalikuks kaaluda võimaluste loomist noortele omaalgatuskogemuse saamiseks. Välishindajad tuletasid meelde, et noorsootöö seaduse järgi on noorteprojektide vallaeelarvest toetamise põhimõtted, toetuse taotlemise ja maksmise tingimused ja vastava korra loomine kohaliku omavalitsuse ülesanne (Noorsootöö seadus, §8). Eeltoodud õpikogemuste arvestamist oleks võimalik siduda ka formaalharidusega.

Vallaüleselt on digivahendite valik lai ja nende kättesaadavus on hea, sest valla koolides on olemas arvutiklassid, robotika-, fotograafia- ja meediavahendid. Valla noored on digivahendite kasutamise osas väga aktiivsed ning panustavad oma teadmistega näiteks vallavolikogu otseülekannete tegemisse. Samas leiavad enesehindajad, et digivahendite valik võiks olla veel suurem, ent takistuseks saab ruumipuudus. Noortekeskustes olevad digivahendid on amortiseerunud ning välishindajad soovivad hinnata mitteformaalhariduses digivahendite kasutamise vajadust ja vastavalt sellele varustada mitteformaalharidus vajalike vahenditega.

5.1.3. Soodustatakse noorte kodanikuteadlikkuse suurendamist, kodanikukasvatuse tõhustamist ja mitmekultuurilisuse väärtustamist.

Enesehindajad leiavad, et kodanikuks kasva(ta)mine toimub aastaringselt ja järjepidevalt. Noortega töötavad spetsialistid osalevad koos noortega kodanikukasvatuslikel eesmärkidel väga paljudel erinevatel sündmustel ja konkurssidel (nt Pärandidvader) ning vabaihenduste praktika raames mittetulundusühingute töös vabatahtlikuna, mälestavad piirkondades olulisi inimesi, tunnevad huvi Eesti Vabariigi ajaloo vastu ning võtavad osa isamaalistes tegevustes.

Rahvusvahelisel tasandil on vallal olemas sõprusvald Saksamaal Bippenis, Tarvastu Gümnaasiumil on sõpruskoolid Lätis ja Saksamaal ning Heimtalil Leedus. Noored saavad osaleda erinevates Erasmus+ projektides ning riigisisises õpilasvahetuses.

Koolivälisel ajal saavad noored vabatahtlikuna kaasa lüüa ülevallalistel sündmustel (nt spordivõistlused, tähtpäevade tähistamine), kogukonnasiseselt heakorratöödel, maakonna tasandil suursündmustel (nt Hansapäevad) ning koolide ja noortekeskuste juures. Kui kohalikul tasandil on noored alati vabatahtlikuna kaasa lööma, siis ise välismaale vabatahtlikuks minemine on jäänud vaid informatsiooni levitamise tasemele, sest valla koolide õpilased on välismaale vabatahtlikuks minemiseks liialt noored. Kuid noorsootöötajatel on olemas suur tahe, et teha koostööd välismaa vabatahtlikega, sest nende olemasolu rikastaks meie valla noorsootööd. Kahjuks ei võimalda nende tööaeg välisvabatahtliku võõrustamiseks vajalike dokumentide koostamist ning rahvusvaheliste projektide koostamise ja juhtimise teadmised kahjuks puuduvad. Seega keskenduvad noorsootöötajad hetkel sellele, et olemas oleksid mitmekülgsed võimalused noorsootöös osalemiseks meie valla siseselt.

Välishindajad soovivad koolitada noorsootöötajaid rahvusvahelise noorsootöö teemadel või võimalusel kaasata Euroopa Solidaarsuskorpuse³² rahastusel piirkonna noorsootöö rikastamise Euroopa Liidu või kolmandate maade vabatahtlikke.

³² Euroopa Solidaarsuskorpuse koduleht. <https://noored.ee/rahastus/euroopa-solidaarsuskorpus/>

5.1.4. Tunnustakse ja arvestatakse õpikogemust ning -tulemusi.

Kõikidel valla koolidel on olemas oma tunnustamise kord. Piirkondlikult tunnustatakse isekeskis, nt Saarepeedil "Märka ja tunnusta", koolisisene tunnustus "Sõbralik õpilane", Heimtalis „Huvipärl“, Ramsi noortetoas valitakse aasta aktiivseim noor ja Tarvastu Gümnaasiumis on õpilasstipendium "Tarvastu Tragi". Ülevallaliselt tunnustatakse noori valla aktiivsete noorte jõulupeol ja vallavanema vastuvõtul. Noortega töötava inimesed on õnnelikud, et on noori, keda tunnustada ning noored tunnevad, et neid tunnustatakse piisavalt.

Mitteformaalse õppe arvestamist formaalhariduses küll leidub, ent vallaülene läbimõeldud kord puudub. Enesehindajate arvates võiks luua vallaülese soovitusliku süsteemi mitteformaalse õppe arvestamiseks formaalõppes, sest senine kogemus on näidanud, et lõimimiseks on potentsiaal olemas (nt kui noor kuulub koolis või väljaspool kooli mõne projektimeeskonna tuumikgruppi, näitab mõnes huviringis pühendumist ja silmapaistvaid tulemusi või korraldab mõne ürituse omandades formaalõppes hindega arvestatavaid teadmisi ja oskusi). Ramsi Avatud Noortetoa aktiivgrupp Korraldajad tunneb vajadust, et tehtud tööd ja kaasamõtlemit arvestataks formaalhariduses. Välishindajad soovitavad võimalusel tutvuda, kuidas on mitteformaalse ja formaalõppe koostööd arendatud teistes omavalitsustes (nt Pärnu linn, Antsla vald) või tutvuda Eesti Noorsootöö Keskuse loodud Nopikuga³³, mis on hea võimalus ammutada ideid noorsootöö ja hariduse koostööks.

5.2. Noorte osalus otsustes on rohkem toetatud

5.2.1. Soodustatakse noorte osalus kogemuse saamist

Viljandi valla koolides on olemas aktiivsed õpilasesindused, kes saavad kaasa rääkida kooli puudutavate dokumentide muutmisel/koostamisel või teistel noori puudutavatel teemadel. Õpilasesinduse rahaline toetus jaotub ülevallaliselt kaheks – on õpilasesindusi, kel on oma eelarve ning on õpilasesindusi, kelle eelarvelised vahendid tulevad kooli sündmuste kulurea alt. Valla haridusspetsialist on õpilasesinduste oma eelarve osas positiivselt häälestatud ja julgustab õpilasesindusi oma isiklikku eelarvet küsima. Üldine seis õpilasesinduste osas on positiivne, kuid leidub ka murekohti: noored on pärast tunde väga hõivatud ning õpilasesinduse jaoks ei jagu alati

³³ Nopik - noorsootöö ja hariduse koostöö näited. <https://nopik.entk.ee/>

piisavalt aega, põhikooli noored vajavad dokumentidega töötamisel täiskasvanu abi ning noorte teadlikkus õpilasesinduse rollist koolis on vähene. Siinkohal näevad enesehindajad koolitusvajadusi nii noortele kui nende juhendajatele; noored vajavad koolitust õpilasesinduse sisulise töö paremaks mõtestamiseks ning noorsootöötajad vajaksid süvateadmisi noorte kaasamise teemal.

Kui koolide tasandil on noortel osalus kogemuse saamise võimalus olemas, siis valla tasandil jääb kogemuse saamine puudulikuks: noortevolikogu eksisteerib formaalselt, ent sisulist tööd ei toimu noorte vähese huvi tõttu. See on omakorda tekitanud olukorra, kus noori puudutavate otsuste puhul pole võimalik noortel noortevolikogu kaudu oma arvamust avaldada. Enesehindajad leiavad, et vald võiks arvamuse küsimiseks pöörduda otse õpilasesinduste poole, kes saaksid otsustamise sisendiks saata valda piirkonna noorte arvamuse. Noored tunnevad, et räägivad oma piirkonnas julgesti kaasa, kuid noortevolikogusse nad mingil põhjusel ei kuulu. Välis hindajad leiavad, et peaksime kaaluma võimalust korraldada noortevolikogu taaselustamiseks uued noortevolikogu liikmete valimised. Lisaks peaks täpsustama, kelle töövaldkonda kuulub noortevolikogu töö korraldamine. Nii enese- kui välis hindajad leiavad, et noortevolikogu teemal tuleks teha koostööd Eesti Noorteühenduste Liiduga³⁴, kes pakub ka võimalust taotleda noorte osaluse arendamiseks toetust.

5.2.2. Soodustatakse noorte kodanikualgatusi.

Enesehindamise käigus toodud tõendid viitavad sellele, et noorte kodanikualgatusi tõendamiseks toodud näited on olnud keskmisest enam koolide loovtööde kesksed, mis küll ühelt poolt kinnitavad noorte soovi erinevates algatuses osaleda. Ent see ei peegeldada rahalise toetuse mehhanismi olemasolu. Vallal on olemas mittetulunduslike tegevuste toetamise kord, kuid seal pole noortespetsiifilist suunda. Siiani on kodanikualgatusi jaoks rahalist toetust saadud koolidelt või noortekeskustelt, kuid paraku tuleb vajalik ressurss võtta mõne teise kuluartikli arvelt, mis pole paraku jätkusuutlik.

2020. aastal rakendub Viljandi vallas kaasav eelarve, mis seab noorte esitatud ideed võrdsele stardipakule täiskasvanute ideedega. See on hea võimalus näha, kui mitu noorte esitatud ideed päriselt realiseerub. Sisehindajad unistavad vallaülesest noorteprojektide fondist, mis annab noortele võimaluse valla arengu kujundamisel kaasa rääkida ja ise valla arengusse oma ideedega panustada.

³⁴ Eesti Noorteühenduste Liidu noorte osaluse arendustoetus.
<https://enl.ee/noorte-osalus/noorte-osaluse-arendustoetus/>

Enesehindajad leiavad, et meie noored on väga tublid kodanikud, kes suudavad algetada ettevõtmisi nii põlvkondade vahelise suhtluse loomiseks (nt soov aidata eakaid) kui kogukonda panustamiseks. Kui noor kuulub juba noorte- või kodanikuühendusse, leiavad enesehindajad, et sellisel juhul vajab õpetussõnu hoopis ühendus ise – kuidas ja kust küsida rahalist toetust või mitterahalist abi ning kuidas koostada projektitaotlusi.

5.3. Noortele on loodud tingimused noorteinfo ning ennetamistegevuste kättesaamiseks.

5.3.1. Noortele suunatud info on kättesaadav

Kuigi info edastamiseks kasutatud kanalite loetelu on väga pikk ja noortega töötavad spetsialistid on noorteinfo kursis, leiavad välishindajad, et enesehindamismaterjalide ja kogutud tõendite alusel puudub vallas tegelikult teadlik ja läbimõeldud noorteinfo edastamise süsteem. Noorsootöötajad tunnevad, et sissetulev infovool võiks olla paremini organiseeritud, sest tihtipeale on info dubleeritud või jõuab spetsialistini hilinemisega. Põhiprobleem peidab end aga suure tõenäosusega info ülekülluses, mistap ei suuda kõik noored alati olulist infot ebaolulisest eristada. Noorteinfo kättesaadavuse parandamiseks on enesehindajatel mõte luua vallaülene noorteinfo äpp/interaktiivne kaart, kuhu koonduksid kõik vaba aja tegevuste võimalused, huvitegevuse ja -hariduse plaan ning võimalused noori puudutavates otsustes kaasa rääkida.

Nõustamisalase informatsiooni kättesaadavus on noorte arvates hea, sest nad on teadlikud, millistest allikatest leida vajalikku informatsiooni. Enesehindajad arvavad, et koolide infotelevisoorites võiks nõustamisalaseid telefoninumbreid ja kodulehti õppeaasta jooksul regulaarselt näidata, sest nii on noortel vajalik info kohe kättesaadav. Ent väikeste kogukondade puhul on oht, et noor ei soovi oma mure täiskasvanule kurta, sest kardab info levikut. See on ka põhjus, miks noored eelistavad oma probleemidele ennekõike ise lahendusi leida kasutades selleks interneti.

5.3.2. Ennetustegevus ja tugi probleemidega toimetulekul on mitmekülgne ning seda toetatakse läbi laiapõhjalise koostöövõrgustiku.

Piirkondlikud koostöövõrgustikud toimivad hästi tänu liikmete enda panusele ja soovile probleeme ennetada (või probleemidega tegelemist). Kogukonna suuruselt tulenevalt tuntakse riskikäitumisega noori ja edastatakse info vastava tugispetsialistile ning igale noorele suudetakse pakkuda vajaminevat abi. Ennetusalase tegevuse vajaduse katavad peamiselt koolid, ehkki mujal tehakse ka ennetusalaseid tegevusi. Enesehindajad leiavad, et kui kool ja noortekeskus on lähedal, pole mõistlik tegevusi dubleerida, vaid pigem teha koostööd. Hindamisperioodil viidi ellu väga laia spektriga ennetusalaseid tegevusi ning vajadusel kasutati projektirahastuse võimalusi.

Enesehindajate arvates on meie valla ennetusalase tegevuse tugevusteks väikesed kogukonnad, kus pole võimalik probleeme ja probleemseid noori märkamata jätta. Olemas on erinevaid toetusmeetmeid perekondade ja noorte toetamiseks ning vallas töötab suur hulk tugispetsialiste, kes on piirkondlike murede lahendamisel alati abiks. Viljandi Kutseõppekeskus teeb igal sügisel riskianalüüsi äsja kutsekooli astunud noorte seas, et kaardistada noorte hetkeseis. Kui riskianalüüsist peaks ilmnema, et noorel puudub perekondlik tugivõrgustik, loob kool talle ise vajaliku tugivõrgustiku.

Ehkki mainitud koostöövõrgustikud on olemas ja toimivad, on vallapoolse süsteemse eestvedamiseta tegu võrgustikuliikmete enda initsiatiivil toimiva süsteemiga. Välishindajad leiavad samuti, et peaksime vallasiseselt kaaluma eesmärgistatud koostöövõrgustike ja infovahetusele suunatud kohtumiste süsteemi loomist.

Muret valmistab ka üleüldine ühiskonna arusaam noorsootöösutustest, sest tihtipeale tunnevad koolid ja noorsootöötajad, et lapsevanemate arvates on kool ja noortekeskus need, kes peaksid tema last/lapsi kasvatama. Enesehindajate arvates võiks suurendada koostööd lastevanematega, et ümber lükata siiani kehtinud stereotüüpsed arvamused ja parendada seeläbi teineteise õiguste ja vastutuse mõistmist.

5.4. Kvaliteetseks noorsootööks on loodud vajalik keskkond.

5.4.1. Noorsootöö on prioriteedina sätestatud KOV ametlikus dokumentatsioonis.

Viljandi vallal puudub eraldi noorsootöö arengukava, kuid valla noorsootööd on kajastatud valla üldises arengukavas ja hariduse arengukavas. Suurem osa noorsootöötajatest on dokumentide sisuga tutvunud, kuid tunnevad, et noorsootöö pole vallas prioriteet. Enesehindajad leiavad, et noorsootöö saab muutuda vallaülelset prioriteediks vaid siis, kui vallas on olemas ainult noorsootööga tegelev ametnik, kel on noorsootöö arendamisega võimalik tegeleda süvitsi ja süsteemselt. Välishindajad leiavad, et meie valla arengukava sisaldab põgusalt mõistet noorsootöö ning sellega seotud eesmärged pole sõnastatud ka strateegilise suuna alla "Inimkapitali arendamine", kus on eesmärged seadud näiteks haridusele.

Enesehindajad leiavad, et arendusvajadused selguvad noorsootöö kvaliteedi hindamise tulemustest, millest lähtuvalt võiks vald ka arendusvajadustesse edaspidi rohkem panustada, sest põhjalik eeltöö on tehtud. Noortega töötavatel inimestel on olemas valmisolek panustada valdkondliku arengukava koostamisse.

Välishindajad soovivad meil valla uue arengukava koostamisel noorsootöö kohta eraldi eesmärgi püstitamist ning arenguvajaduste kirjeldamist, mis arvestaksid noorte olukorda, vajadusi erinevates eluvaldkondades (tööturg, vaba aja sisustamine, haridus, kultuur jne) ja piirkonna eripärasid. Valla allasutuste ja vallas tegutsevate kolmandate organisatsioonide töö lõimitud noortepoliitika elluviimisel võiks olla korraldatud nii, et noortepoliitika elluviimisel ei lähtuks iga asutus oma paremast äranägemisest. Välishindajad mõistsid veebikohtumisel enesehindajatega, et noorte vajadustele ja huvidele vastavate eesmärkide planeerimiseks on vaja Paistusse noorsootöötajat ning teiste piirkondade noorsootöötajate ametikoha suurendamist.

5.4.2. KOV noorsootöö toimub kirjaliku tegevuskava alusel.

Eraldi noorsootöö tegevuskava pole, kuid noorsootööga seotud tegevusi on kajastatud hariduse arengukava ja valla üldise arengukava tegevuskavas. Koolidel ja noortekeskustel on olemas eraldi oma töökavad ja aastaplaanid. Kui vallal on olemas oma tegevuskava, mille järgi ta toimetab ja piirkondade noorsootööasutustel oma tegevuskavad, siis kahjuks ei liigu nad koos, vaid paralleelselt. Sestap võiks vastavalt noorsootöö kvaliteedi hindamise tulemustele koostatud

parentustegevuste plaanile koostada vallaülese noorsootöö tegevuskava, mis annaks kõikidele noortega töötavatele asutustele ühtse sihi, mille poole püüelda. Enesehindajad aga kardavad, et kuigi suur töö noorsootöö kvaliteedi hindamiseks on tehtud, pole poole kohaga noorsootööd koordineerival ametnikul piisavalt aega, et noorsootöö arendamist süvitsi jätkata. Taaskord kerkib esile vajadus luua eraldi noorsootöö valdkonna eest vastutava ametniku ametikoht, kel oleks aega noorsootöötajaid regulaarselt kokku kutsuda, sõnastada ühiseid eesmärke, planeerida ülevallalisi ühistegevusi, kaardistada ja koordineerida koolitusvajadusi, arendada koostööd ning jälgida ja koordineerida parentustegevuste plaani elluviimist.

Välishindajad nõustuvad enesehindajate kirjeldatud arenguvajadustega ning nende arvates väärrib iga punkt eraldi tähelepanu ja läbitöötamist!

5.4.3. Noori kaasatakse otsustetegemise protsessi

Valla noortevolikogu aktiivse tegutsemise puudumise tõttu ei ole valla noored noortevolikogu kaudu otsustusprotsessidesse kaasatud. Küll aga kaasatakse noori piirkondlikult noortekeskuste ja koolide kaudu. Leie kooli õpilased on olnud kaasatud valla otsustusprotsessidesse seoses valla sooviga Leie Põhikool liita Kalmetu kooliga ning Tarvastu piirkonna noored on seisnud selle eest, et nende koolis säiliks gümnaasiumiosa. Välishindajad tunnetasid, et välja toodud tõendite põhjal on pigem mõeldud rohkem põhikooliealiste noorte peale ja 16+ vanustele noortele kaasarääkimisvõimalusi ei ole otseselt loodud.

Enesehindajad on seisukohal, et noorsootööga tegelevad ametnikud võiksid kuulata rohkem noortega töötavaid spetsialiste, kes on realselt asjadega seotud, mitte luua paberi peal praktilisse töösse mitesobivaid lahendusi. Nii tekib olukord, kus bürokraatia vähendab reaalset töötegemise aega. Ametnikud ning hallatavate asutuste töötajad võiksid tunda õlg õla kõrval tunnet, mitte konkurentsi.

Noortelt arvamuse küsimine ei toimu regulaarselt, vaid pigem juhuslikult. Tarvis oleks läbimõeldud süsteemi noorte arvamuse regulaarseks küsimiseks kas noortevolikogu või õpilasesinduste kaudu. Siinkohal on oluline märkida, et meie valla territooriumil asub riigikoolina tegutsev Viljandi Kutseõppekeskus, kellega koostöös on võimalik noorsootöösse kaasata 16+ noored.

Välishindajad soovivad enesehindajatel tähelepanu pöörata eelkõige ühisele arusaamisele kaasamisest, noorte reaalsele kaasamisele ning regulaarsele arvamuse küsimisele.

5.4.4. Olemas on professionaalsed ja motiveeritud noorsootöötajad.

Viljandi vallas töötavad kvalifitseeritud noorsootöö spetsialistid. Suuremal osal noorsootöötajatest on olemas pikaajaline noorsootööalane töökogemus. Noortega töötavatele spetsialistidele on olemas rahalised vahendid enesetäiendusteks, ent ülevallaline läbimõeldud plaan noorsootöötajate koolitamiseks puudub.

Valla noorsootöötajate tunnustamiseks on olemas mitmeid võimalusi, ent enesehindajate hinnangul võiks tunnustada parimaid, mitte ainult üht parimat ning pakkuda tunnustusmomente rohkematele inimestele korraka (nt ühine väljasõit, piirkondlikud tunnustusüritused vms). Kui noorsootöötajad tunnevad teineteist, on see hea eeldus koostöö tekkeks, mis on hetkel välishindajate hinnangul pigem isikute- kui institutsioonidekeskne.

Enesehindamise käigus selgus, et noorsootöötajad tunnevad enda panust noorsootöösse ja noorte arengusse suuremalt, kui seda teeb kohalik omavalitsus, mistõttu võiks noorsootöötajate ametikoht olla võrdsustatud õpetaja ametikohaga – rohkem puhkusepäevi ja kõrgharidusega spetsialistile motiveeriv palgasüsteem, kus oleks arvesse võetud ka noorsootöötaja (osa)kutsetunnistuse olemasolu. Eesti Noorsootöötajate Kogu tegi ettepaneku Mailis Repsile³⁵ noortevaldkonna spetsialistide palgamäärade võrdsustamiseks pedagoogide palkadega. Haridus- ja teadusminister tõi vastusena välja, et noortega tegelevate inimeste palga teema vajab kohalike omavalitsustega arutelu, sest noorsootöö korraldamise vastutus on linnadel ja valdadel (vt ka ptk 1.2.)

Enesehindajad leiavad, et tuleks luua valla eri paikades enamasti üksi toimetavatele noorsootöötajatele tugisüsteeme (vajaduspõhised asendajad jne), luua juurde noortekeskustesse töökohti (nt Paistu noortetuba) või suurendada olemasolevate töötajate ametikoha suurust.

Noorsootöö kvaliteedi tõstmiseks on tarvilik luua täismahus töökoht valla noorsootööd koordineerivale ametnikule, sest vastavalt parendustegevuste plaanile on tema õlule jäänud kõikide planeeritud parenduste elluviimise järgimine ning mõningatel puhkudel suuremahuliste parendustegevuste eest vastutamine.

³⁵ Eesti Noorsootöötajate Kogu pöördumine haridus- ja teadusminister Mailis Repsile 10.04.2019. Noorsootöötajate panusest ja palgast. <https://enk.ee/noorsootootajate-panusest-ja-palgast/>

5.4.5. Noorsootööd pakkuvad asutused on noortele ligipääsetavad ja hästi varustatud.

Noortele on tagatud hea ligipääs nii huviharidusele ja – tegevusele kui ka avatud noorsootööle, sest asutused asuvad noortele lähedal või on tagatud hea transpordiühendus. Ent füüsilise puudega noor pääseb vaid asutuste esimesele korrusele, sest teisele korrusele ligipääs puudub. Kolga-Jaani ja Saarepeedi piirkonnad on leidnud füüsilise puudega noorte jaoks erilahendusi. Vana-Võidus õpivad lisaks füüsilise puudega noortele (ja täiskasvanutele) ka vaegkuuljad, kurdid ja pimedad. Välishindajad soovivad hinnata igat noorsootöö asutust puuetega inimestele ligipääsetavuse osas.

Transpordikorralduse probleemide korral on vallal ja noorsootööasutustel hea koostöö Viljandimaa Ühistranspordikeskusega, kuhu esitatud ettepanekutest transpordi paremaks korraldamiseks on ca 50% ettepanekutest saanud positiivset tagasisidet. Kui muudatusettepanekuid ei ole arvesse võetud, on põhjus ilmselt selles, et siis tuleks terve maakonna bussiliiklus ümber organiseerida.

Enesehindajad tunnevad puudust kaasaegsetest noorsootööasutuste keskkondadest. Praegu on noortele mõeldud ruumid kitsad ning vajaksid värskendust või laiendust. Noored tunnevad puudust valgustatud kergliiklusteedest Peetrimõisast Saarepeedini ning Vana-Võidust Tartu maanteeeni.

5.4.6. Toimub kaasaegsete ja uuenduslike meetodite ja keskkondade rakendamine noorsootöös

Käesolevat alaeasmärki hindasid enesehindajad hinnangu skaalal 3-palliga ning välishindajad 1-palliga. Niivõrd suur erinevus on tingitud sellest, et alaeemärgi indikaatorid pole vajalikus matus täidetud. Välishindajad täheldasid, et uuenduslike meetodite rakendamise vajadus on ilmselge, sest noorsootöötajate töökoormus on suurem kui ametikoha suurus ning nad on ülekoormatud. Enesearenduse võimalused on piiratud, sest (täiend)koolitusele minnes tuleb noortekeskus sulgeda ja seega on avatud noorsootöö kättesaadavus noortele piiratud. Vaja oleks mõelda üksi töötavate noorsootöötajate süsteemsemale toetamisele või rakendada varasemast veelgi enam uuenduslikke meetodeid, mis loob võimaluse noorsootööalaste tegevuste elluviimist näiteks internetis.

Enesehindajate arvates võiks toimuda valla noorsootöötajatele (sh noortekeskuse töötajad, huvijuhid, asjast huvitunud ringijuhid, tööst noortega huvitunud raamatukogutöötajad, Viljandi Kutseõppekeskuse huvijuht) ca kaks korda aastas ümarlauad/kohtumised, kus oleks võimalus kogemusi vahetada, teha ühiseid plaane, omavahel tutvuda, jagada infot ja kontakte, planeerida

ühiseid koolitusi ning väljasõite teistesse omavalitsustesse tutvumaks heade noorsootöölalaste praktikatega ning ammutada ideid.

Puudusena on enesehindajad välja toonud, et ettepanekutega arvestamine ei tohiks olla ametnikupõhine (nt üks ametnik lubas tehnoloogiklassi, uus ametnik ei aktsepteerinud vana ametniku positiivset otsust), vaid kokkulepped peaksid säilima ka uue ametniku tööleasumisel.

5.4.7. Regulaarselt uuritakse noorte, sh NEET ja tõrjutusriskis noorte vajadusi, huvisid ja rahulolu noorsootööga ning antakse ja kogutakse tagasisidet, saadud teadmisi rakendatakse noortepoliitika kujundamisel

Noorsootöö kvaliteedi hindamise käigus kogutud tõenditele tuginedes selgus, et regulaarselt ei koguta infot noorte ja noortevaldkonna kogu ulatuse kohta. Riikliku huvihariduse ja -tegevuse täiendava toetuse raames hinnatakse noorte vajadusi ja soove ning tehakse parandusi. Välishindajad täheldasid, et muude noorsootöö teenuste puhul, sh avatud noorsootöö, toimub regulaarne info kogumine iga teenuspakkuja mitte kogu valla noortevaldkonna planeerimise tasandil. Välishindajad tõid ka välja, et puuduvad tõendid selle kohta, et regulaarsed uuringud noorte vajaduste ja huvide väljaselgitamiseks jõuaks suurema osa valla noorteni, sh NEET ja tõrjutusriskis noorteni. Siiani on olnud vastajad pigem valla koolide õpilased.

Enesehindajad leiavad, et noorsootööga tegelevad vallaametnikud võiksid omavahel rohkem infot vahetada ja jagada, sest allasutused on mitmel korral andnud erinevatele ametnikele sama infot ning see on olnud allasutuste töötajatele koormav. Sageli on vald soovinud lühikese etteteatamise ajaga kindlateks aegadeks kirjalikke selgitusi või andmeid, ent valla endapoolne valmidus sama kiirelt reageerida ei ole allasutustele tuntav.

Välishindajad soovivad läbi mõelda, milliseid andmeid on noortevaldkonna kohta vaja regulaarselt vallaülevalt koguda ja seejärel kaaluda, millisel viisil ja mis vormis on neid kõige parem koguda, et teha häid noortepoliitilisi valikuid ja noorsootööd vallas korraldada. Välishindajad rõhutavad, et oluline on ka tagasiside noorsootööd pakkuvatele asutustele, kellel on tõenäoliselt oluline roll andmete koondamisel.

6. KOKKUVÕTE

Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamise tulemusel selgusid tugevalt välja arendatud valdkonnad, arendusvajadust nõudvad valdkonnad, mis võivad parendustegevuste abil muutuda ühel hetkel valla noorsootöö tugevusteks, ning noorsootöö teadlikumaks ja eesmärgistatud arendamiseks vajalik sisend.

Kõige olulisemaks tugevuseks on Viljandi vallas hästi välja arendatud võimalused huvitegevuses ja -hariduses osalemiseks. Küsitlusele vastanud 619 noorest osaleb huvitegevuses või -hariduses 440 noort. Niivõrd suurt noorte osalemist väljaspool kooli pakutavates noorsootöeteenustes soodustab lisaks riiklikule huvihariduse ja -tegevuse toetusele kindlasti meie vald, kes arvestab võimaluste loomisel noorte vajaduste ja soovidega, tasub osaliselt osavõtumaksud, katab transpordikulud või toetab teiste takistuste eemaldamisel. Lisaks toetab Viljandi vald noorte osalemist ka teiste omavalitsuste huvitegevuse või -hariduse võimalustes, mis näitab omakorda lähipiirkondade omavahelist lõimumist ning soodustab omavalitsusteüleselt noorte suhtlusvõrgustiku teket. Riikliku toetuse lõppemisel võib siiani hästitoiminud huvitegevuse süsteem aga täielikult segi paiskuda või tekkida tagasilöökk. Olukorra ennetamiseks tuleks juba täna mõelda toetusejärgsele varuplaanile.

Teiste tugevuste osas ei olnud enese- ja välishindajad samal meelel: enesehindajate arvates on oluline noorsootöösutuste kättesaadavus noorte jaoks, kuid välishindajad pidasid oluliseks noorsootöötajate valmisolekut ulatuslikumaks koostööks ja võrgustumiseks. Samas peituvad mõlema väljatoodud tugevuses ka tema nõrkused, sest pärast haldusreformi pole Viljandi vallas toimunud ühinenud piirkondade vahel selget lõimumist. Siiani on iga piirkond noorsootööga tegelenud vastavalt oma äranägemise järgi ning piirkondlikud võimalused on seetõttu erinevad. Noortelt saadud info põhjal viiakse ellu nii palju tegevusi, kui olemasolevad ressursid seda võimaldavad (nt eelarvelised vahendid, tööaeg). Võrgustikuloo puuduseks on ülevallalise noorsootööspetsialisti puudumine, kelle tööks oleks noorsootöö teadlik arendamine, noorsootöötajatele ühise inforuumi loomine, hästitoimiva koostöövõrgustiku loomiseks toe andmine ning ülevallaliselt noorsootööst selgema arusaama loomine.

Arendusvajadustena tuleb selgelt esile vajadus lahti mõtestada noorsootöö, sõnastada ühised eesmärgid, planeerida vajalikud tegevused noorsootöö arendamiseks ning leppida kokku vastutuselades ja tähtaegades. Tulenevalt sellest saaks Viljandi vallas noorsootööd korraldada kokkulepitud põhimõtete alusel (millest lähtuvad ka noorsootööd pakkuvate asutuste ja

organisatsioonide tööplaanid) ning vastavalt teenuste eesmärkidele ja sisule on palgatud piisaval hulgal kvalifitseeritud ning kvalifikatsioonile vastavalt tasustatud noorsootöötajaid, kes töötavad ühtsetel alustel (nt ühtsed ametijuhendid, noortekeskuste teenusstandard).

Kokkuvõtlikult saab öelda, et praegu on Viljandi valla noorsootööd nähtud pigem üksikosadena. Noorsootöö kvaliteedi hindamise protsessi käigus on aga moodustunud tugev võrgustik, kellel on võimekus näha valla noorsootöö üldpilti ning selle alusel teha teadlikke samme Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi arendamisel. Suur eeltöö noorsootöö teadlikumaks arendamiseks on olemas ning nüüd on vaja pöörata suunata kaardistamistöölt sisuliste tegevuste elluviimisse.

7. TÄNUSÕNAD

Noorsootöö kvaliteeti ei ole võimalik hinnata meeskonnata, sest iga lüli kogu hindamisprotsessis on äärmiselt oluline informatsiooni kogumiseks ning planeeritud parendustegevuste elluviimiseks.

Viljandi valla noorsootöö kvaliteedi hindamise protsessi on oma panuse andnud:

Holstre piirkonnast Eve All, Marika Kivistik ja Anu Saar.

Kalmetu piirkonnast Karin Mägi, Liis Saarepera, Kadri Lorup, Ingrid Kallas, Marten Karu, Kalvin Royster, Ulve Kannimäe, Aita Härm, Marika Riitmuru.

Kolga-Jaani ja Leie piirkonnast Eha Fedorov, Rebeka Leiten, Emma Tõnson, Hanna Paal, Teet Meerits, Helen Hulkko, Elli Mets, Romet Mägi, Magda Leena Barkalaja, Sofya Tsyrulnikova ja Epp Barkalaja.

Paistu piirkonnast Piia Mänd, Kristi Pajuste, Antonina Eek, Anne Sepik, Vivika Virgu, Jarmo Malmre ja Eliise Koppel.

Pärsti/Päri/Puiatu piirkonnast Leho Estorn, Sven Jakobson ja Tiina Torim.

Ramsi ja Heimtali piirkonnast Ester Valk, Maire Rahnel, Kristjan Jaak Valk, Karolyn Moppel, Keitlyn Moppel, Romek Ragnar Soa ja Eneli Rimpel.

Saarepeedi piirkonnast Getter Kahro, Egle Sild, Meret Anson, Terje Altmets ja Ille Mirka

Tarvastu piirkonnast Romet Koser, Kristiina Oja, Valmar Haava, Joonas Talvik, Cärolin Sild, Ene Savi, Tarmo Arak ja Tiina Lillepuu.

Vana-Võidu piirkonnast Madis Järve, Kevin Orujärv, Andres Heinsoo, Marge Hein, Sirje Kahem, Piret Kukk, Aare Kallas, Karin Saar, Ryan Sandberg ja Marko Liiva.

Viiratsi piirkonnast Maire Paju ja Liisi Ilves.

Viljandi Vallavalitsusest Maive Feldmann, Anne Põldsaar, Jana Seeba, Kadri Kabanen, Kevin Paavo, Tiina Almers, Ene Saar ja Alar Karu.

Teiste koostööpartneritena andsid oma panuse välishindajad Reelika Rüütli, Kristjan Kruus ja Age Toomla, vajalikku statistikat edastanud Töötukassa ja kogu protsessi jõustanud Kaisa Orunuk.

LISA 1. Viljandi valla piirkondlik jaotuvus

1. **Saarepeedi piirkond:** Saarepeedi asula, Aindu, Auksi, Jämejala, Karula, Kokaviidika, Moori, Peetrimõisa, Saarepeedi, Taari, Tobraselja, Tõnissaare, Võistre ja Välgita küla.
2. **Pärsti:** Puiatu, Päre ja Pärsti asula. Alustre, Kiini, Kingu, Kookla, Leemeti, Mustivere, Pinska, Rihkama, Savikoti, Tohvri, Tõrreküla, Vanamõisa ja Väike-Kõpu küla.
3. **Ramsi/Heimtali piirkond:** Ramsi alevik, Heimtali, Intsu, Kiisa, Laanekuru, Marna, Matapera, Raudna, Sinialliku, Turva ja Vardi küla.
4. **Paistu piirkond:** Paistu alevik, Aidu, Hendrikumõisa, Kassi, Lolu, Loodi, Sultsi, Tõmbi ja Viisuküla küla.
5. **Holstre piirkond:** Holstre alevik, Luiga, Metsla, Mustapali, Pirmastu, Pulleritsu ja Rebase küla.
6. **Viiratsi piirkond:** Viiratsi alevik, Kibeküla, Mäeltküla, Saareküla, Ruudiküla, Vardja, Vasara ja Verilaske küla.
7. **Vana-Võidu piirkond:** Vana-Võidu alevik ja Vana-Võidu küla
8. **Kalmetu piirkond:** Uusna ja Kalmetu alevik. Jõeküla, Kuudeküla, Loime, Mähma, Rebaste, Ridaküla, Surva, Tusti, Tõnuküla, Valma ja Vanavälja küla.
9. **Kolga-Jaani/Leie piirkond:** Kolga-Jaani alevik. Eesnurga, Järtsaare, Kaavere, Lalsi, Leie, Lätkalu, Meleski, Odiste, Oiu, Otiküla, Oorgu, Parika, Taganurga, Vaibla ja Vissuvere küla.
10. **Tarvastu piirkond:** Kärstna, Mustla, ja Suislepa alevik. Anikatsi, Jakobimõisa, Järveküla, Kalbuse, Kannuküla, Kivilõppe, Koidu, Kuressaare, Maltsa, Marjamäe, Metsla, Muksi, Mõnnaste, Pahuvere, Pikru, Porsa, Põrga, Raassilla, Riuma, Roosilla, Soe, Sooviku, Suislepa, Tagamõisa, Tarvastu, Tinnikuru, Unametsa, Vanausse, Veisjärve, Vilimeeste, Villa, Vooru, Väluste, Ämmuste ja Ülensi küla.